

: રૂપરેખા :

- 7.0 ઉદ્દેશો
- 7.1 પ્રસ્તાવના
- 7.1.1 વાહમયસૂચિગત વર્ણન : તેનું ઉદ્ભવ સ્થાન
- 7.2 ઍંગલો અમેરિકન કોડનો વિકાસ
- 7.2.1 ઍએલએ સૂચિ નિયમો
- 7.2.2 લાઈબ્રેરી ઍફ કોંગ્રેસમાં વર્ણનાત્મક સૂચિકરણ માટેના નિયમો
- 7.2.3 ઍંગલો ઈન્ડિયન કેટલોગિંગ રુલ્સ (ઍએસીઆર)
- 7.3 ઈન્ટરનેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ બિબ્લિઍગ્રાફિક ડિસ્ક્રીપ્શન (આઈએસબીડી)
- 7.3.1 આઈએસબીડીઓની ઉત્પત્તિ
- 7.3.2 આઈએસબીડી (જી)
- 7.4 સૂચિનિયમાવલીઓ ઉપર આઈએસબીડીની અસર
- 7.4.1 ઍંગલો અમેરિકન કેટલોગિંગ રુલ્સ (ઍંગલો અમેરિકન સૂચિકરણના નિયમો (ઍએસીઆર 2)
- 7.5 અમુદ્રિત સામગ્રીઓ માટેનું વાહમયસૂચિગત વર્ણન
- 7.6 વીજાણવીય સ્ત્રોતો માટેનું વાહમયસૂચિગત વર્ણનનું માર્ગદર્શન
- 7.6.1 આઈએસબીડી (ઈઆર)
- 7.7 ઈન્ટરનેટ સ્ત્રોતોનું વાહમયસૂચિગત માટે માર્ગદર્શિકા
- 7.8 ઍએસીઆર 2 સુધારેલી આવૃત્તિ 2002 : વીજાણુ સ્ત્રોતોના વર્ણન માટેના નિયમો
- 7.9 સારાંશ
- 7.10 તમારી પ્રગતિ ચકાસોના ઉત્તરો
- 7.11 ચાવીરૂપ શબ્દો
- 7.12 સંદર્ભો

7.0 ઉદ્દેશ્યો (OBJECTIVES) :

આગળના એકમમાં તમે વાહમયસૂચિગત વર્ણનના સિદ્ધાંતો, ઈતિહાસ અને વિકાસથી પરીચિત થયા. આ એકમમાં વિવિધ પ્રકારોના વિવિધ આંતરરાષ્ટ્રીય એકમોએ વિકસાવેલા વીજાણુ પ્રલેખો અંગેની ચર્ચા હાથ ધરીશું.

- ◆ આ એકમ વાંચ્યા પછી તમે નીચેની બાબતે શક્તિમાન બનશો :
- ◆ વાહમય સૂચિગત વર્ણન માટેના ધોરણો વિકસાવવા માટેની આવશ્યકતાઓનું પૃથક્કરણ કરી શકો;
- ◆ વાહમયસૂચિગત વર્ણન માટેના નિયમો ઘડવામાં રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે ચોક્સાઈ સાથે નવા વિચારો મેળવશો;
- ◆ આઈએસબીડી સમજાશે અને વાહમયસૂચિગત વર્ણન માટેના નિયમોથી પરિચિત બનશો; અને
- ◆ વાહમયસૂચિગત વર્ણન માટેની સંહિતાની રચના કરી શકશો.

7.1 પ્રસ્તાવના (INTRODUCTION) :

સંશોધન, માહિતી પૃથક્કરણ અને દૃઢિકરણ દ્વારા નવી માહિતીની પેઢી અને સમાનતા ધરાવતી પ્રવૃત્તિઓ એ માહિતી વિસ્ફોટ માટેનો રસ્તો કાઢી આપ્યો. માહિતી વૈજ્ઞાનિકોની પ્રાથમિક જવાબદારી એ છે કે યોગ્ય માહિતી યોગ્ય ઉપલોક્તાને યોગ્ય સમયે પૂરી પાડવી. પણ માહિતીની વૃદ્ધિ મોટા પાયા ઉપર થતી હોઈને સાચી/યોગ્ય માહિતી સરળતાથી ઓળખવાને વારંવાર રુકાવટો લાવે, તેના કારણો છે. વિશાળ સંખ્યા અને જટિલતાઓ સહિત વિશાળ માહિતીના જથ્થામાં દર્શાવેલી પડેલી માહિતી નાના નાના ટૂકડાઓને અવરોધતી ઘટનાઓ લાવે છે. તેઓ યોગ્ય રીતે ઓળખવા, પ્રક્રિયાબદ્ધ અને વ્યવસ્થિત કાર્ય વિના માહિતીનો ઉપયોગ કરવાને પરિણામે, માહિતીને વ્યવસ્થિત કરવી, તેનો હેતુપૂર્ણ માળખું માહિતીચિહ્નો દ્વારા રચ્યું હોય કે જેઓએ પ્રયત્નપૂર્વક વિવિધ માનાંકો, પદ્ધતિઓ અને નિયમોની સંપૂર્ણ અવ્યવસ્થામાંથી વ્યવસ્થા લાવે છે. વીજાણવીય માહિતીની વૃદ્ધિ સાથે શોધમુદ્દાઓમાં તેની જરૂરિયાત અને વ્યવસ્થા ઊભી કરવાને વિચિત્ર આવશ્યકતાઓના અંશોના શોધના મુદ્દાઓની જરૂરિયાત રહે છે. સૂચિકરણ અને વર્ગીકરણના કાર્યો બજાવવાને ઉપયોગમાં લીધા હતા. આ કાર્ય હમણાં અવલોકન અને પરિવર્તનો હેઠળ છે. તેમ છતાં સૂચિકરણનો ઇતિહાસ અને માહિતી વ્યવસ્થાની મૂળભૂત માળખાની ટુંકી તપાસણીની ઉપર ભાર મૂકીને, નવીન કુશળતાઓ અને જાણકારી કેવી રીતે મેળવવી એ વિષે આપણે વિશ્વાસપૂર્વક આગળ વધારવાને શક્તિશાળી બની શકીશું. વાઙ્મયસૂચિ વર્ણનના જૂથોના માનકીકરણ એ વાંકાંચૂકા માર્ગની આગળ કાર્ય કરી રહ્યું હોય છે, જે વિવિધ પ્રકારની જરૂરિયાતોના સંદર્ભે બધા જ પ્રકારની માહિતીની વ્યવસ્થા, પુનઃપ્રાપ્તિ, નોંધણી અને પ્રત્યાયનની અપેક્ષા રાખે છે.

આપણે ઘણાં લાંબા માર્ગે ચાલીને પુસ્તકથી પ્રલેખ અને માહિતીના મોટા વિશાળ માર્ગની વિભાવના સુધી પહોંચ્યા છીએ. એસ. આર. રંગનાથનના મત અનુસાર પુસ્તક એ પરંપરાગત પ્રલેખ છે અને પ્રલેખ એ અભિવ્યક્ત કરેલાં વિચારોને સુગ્રથિત કરે છે. માહિતીસેવા વેગવંતી કરવાને, ગ્રંથાલયની સામગ્રીઓનું વાઙ્મયસૂચિગત વર્ણન કરવા અને યોગ્ય વ્યવસ્થા કરવી એ આવશ્યક છે. વાઙ્મયસૂચિ વર્ણન એ માહિતીસ્રોતો વિષેની માહિતી છે.

માહિતી વિજ્ઞાનના પાંચ સૂત્રો એ એસ. આર. રંગનાથનની વિચારસરણીના પાયા ઉપર આધારિત છે, એ વાઙ્મયસૂચિ વર્ણનને બળ આપે અને માહિતીના ઉપયોગને પુરસ્કારવામાં મદદ કરે (સૂત્ર 1/ નિયમ 1). દરેક માહિતીના ઉપલોક્તાને તેની/તેણીની માહિતી શોધી આપવી (સૂત્ર 2), દરેક પ્રકારની માહિતી માટે તેની માહિતીના ઉપલોક્તાઓ શોધવા (સૂત્ર 3), માહિતીના ઉપલોક્તાઓને સરળતાથી અને તાત્કાલિક પહોંચાડી તેમનો સમય બચાવો (સૂત્ર 4), અને માહિતીવિશ્વમાં સતત થતી વૃદ્ધિથી સર્જાયેલ બધા પ્રકારના અવરોધોને વટાવી જવી (સૂત્ર 5). આજના જમાનાના ગ્રંથાલયોનો સંગ્રહ વિવિધ કક્ષા સાથે મુદ્રિત નકલો (હાર્ડકોપી) અને નાજુક સ્વરૂપની નકલો (સોફ્ટકોપી)માં વિવિધ પ્રલેખોનો સંગ્રહ હોય છે. એમાં પુસ્તકો, લઘુપ્રબંધો, સામયિકો, ક્રમિક પ્રકાશનો (વાર્ષિક, ઈયરબુક, ગેઝેટ્સ, વેપારી સૂચિપત્રકો વગેરે), વીજાણવીય સંસાધનો (દા.ત. ડિજિટલ સ્વરૂપમાં પુસ્તક, આલેખાત્મક પ્રતિકૃતિ (છબીઓ), નકશાઓ, એનિમેટેડ ઇમેજ, સંગીત, ધ્વનિ અંકિત, કમ્પ્યુટર કાર્યક્રમ, ઇન્ટરનેટ સ્રોત વગેરે). વાઙ્મયસૂચિગત વર્ણનમાં વધુ અથવા ઓછા ગમે તે પ્રકારના કર્તૃત્વ વર્ણન, વિષય વસ્તુવર્ણન અને ભૌતિક વર્ણન આવશ્યક છે. અસરકારક માહિતી સેવાઓ માટે ધીરે ધીરે વધુ અને વધુ વિશિષ્ટ અને વર્ણનાત્મક ઘટકોની માંગ વધી છે. વર્ણનોમાં સાતત્યમાં જાળવી રાખવા માટે અસ્તિત્વમાં અને નવાં ઉમેરાતાં પ્રલેખો, માનકીકરણના નિયમો અને માર્ગદર્શિકા વાઙ્મયવર્ણન તૈયાર કરવા માટે ખાસ કારણોથી અતિઆવશ્યક છે.

7.1.1 વાઙ્મયસૂચિગત વર્ણન : તેનું મૂળ ઉદ્ભવસ્થાન (Bibliographic Description : It Origin) :

આ પાઠ્યક્રમ તમે એકમ 6માં વાઙ્મયસૂચિગત વર્ણનના વિકાસનો અભ્યાસ કર્યો. મોટાભાગના ગ્રંથાલય વ્યવસાયિકોએ સર એન્થોની પેનિઝીએ આ વિભાવનાને માન્યતા આપી. આજે વાઙ્મયીવર્ણન એના દ્વારા તેમના 'રુલ્સ ફોર કમ્પાઈલેશન ઓફ કેટલોગ'માં 91 નિયમો આપ્યા જેને બ્રિટીશ મ્યુઝિયમ માટેના સૂચિપત્રો 1839 માટે એ નિયમોને માન્ય કર્યા અને 1841માં પ્રકાશિત કર્યા હતા. પેનિઝીએ

બધા જ નિયમોના પ્રગટીકરણને એક સાથે રાખવાની હિમાયત કરી હતી (એટલે કે બોલ્લિક માહિતી) ખાસ કૃતિ દ્વારા એકમાત્ર મુખ્ય સંલેખને સાથે લાવવાની કે જેથી ઉપભોક્તાઓ વિશેષ આખ્યાનામના સંબંધિત રીતોમાં બધુ જ એક સાથે જોઈ શકે છે. સંગ્રહાલયના મુદ્રિત સૂચિપત્રોના સામાન્ય વહેવારથી આ વિરુદ્ધ છે. જો કર્તાવારીના ક્રમની શોધયાદી, જે પ્રાચીનકાળથી વહેવારમાં હતી. જ્યારે આ નાભીરૂપ ઘટનાએ સૂચિકરણની પાયરૂપ વિચારસરણી છે, જે હજુ સાતત્યપૂર્ણ રીતે તેમાં સુધારાવધારા થતા રહે છે. પણ પેનિઝીના નિયમોનો ઉપયોગ કરીને એકમાત્ર કૃતિના બધા જ પ્રગટીકરણોને એક સાથે લાવવામાં આવે છે. પ્રલેખ ઉત્પાદનના સ્વરૂપોની વિશાળતા અને સતત ઉદ્ભવવાને લીધે સમય માંગી લેતી ખર્ચાળ પ્રક્રિયા હોઈને એ અસંભવિત બન્યું હોત.

1852 માં પેનિઝીના અનુયાયી એવા ચાર્લ્સ સી. જેવેટ યુનાઈટેડ સ્ટેટ્સમાં સૌ પ્રથમ સૂચિકરણના નિયમો લખ્યા, જેમાં સંઘસૂચિ સાથે ગ્રંથાલયોની હિસ્સાદારી કરીને મુદ્રિત સૂચિપત્રકો સાથેનો ભવ્ય વિચારને ખીલવતા રહે છે. 1976માં અમેરિકન લાઈબ્રેરી એસોસિએશન સ્થપાયો હતો, એ જ વર્ષમાં ચાર્લ્સ એમી કટરે 'રુલ્સ ફોર એ ડિક્લેનેરી કેટલોગ' એ ગ્રંથ પ્રકાશિત કર્યો હતો, સંભવતઃ કોઈપણ એક વ્યક્તિ દ્વારા પ્રથમવાર આ નિયમો સૌ પ્રથમવાર નક્કી કરવામાં આવ્યા જે કટરના નિયમો તરીકે સ્થાપિત થયા અને સૂચિના ઉદ્દેશોનું નિવેદન સામેલ કર્યું હતું. આ સંહિતામાં કોશાનુરૂપ સૂચિઓ માટેના નિયમો અને સંલેખને આવરી લીધા હતા. (કર્તાઓ, ગ્રંથનામ, વિષયો અને મથાળાંઓના સ્વરૂપ માટે), અને સંલેખ વર્ણનના નિયમો હતા અને 1883માં અમેરિકન લાઈબ્રેરી એસોસિએશન (એએલએ) એ સૌ પ્રથમવાર તેના ઇતિહાસમાં 'કન્વેન્શન રુલ્સ ફોર એન ઓથર એન્ડ ટાઈટલ્સ કેટલોગ' એ નામે નિયમો 'લાઈબ્રેરી જર્નલમાં' પ્રકાશિત કર્યા હતા, બીજી તરફ યુકેમાં 'સૂચિકરણના નિયમો' 1893માં લાઈબ્રેરી એસોસિએશન (એલએ) પ્રકાશિત કર્યા હતા. 1900માં એએલએ લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસના જે.સી.એમ. હેન્સનના નેતૃત્વે હેઠળ સમિતિ નિયુક્ત કરી, જે તે નિયમો સુધારીને સંક્ષિપ્ત કર્યા એનો મુખ્ય ઉદ્દેશ એએલએ નિયમો અને લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસના નિયમોને નવીનીકરણમાં ઓપ આપવાને, મુદ્રિત સૂચિપત્રોને પ્રસ્તાવિત કરવાનો હતો. 1902માં આગોતરા સુધારેલા એએલએ નિયમો લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ દ્વારા રજૂ થયા હતા. 1902માં યુકેમાં એલએના સૂચિકરણના નિયમોમાં સુધારવા માટેની સમિતિની રચવામાં આવી હતી અને તેમાં બ્રિટીશ મ્યુઝિયમના નિયમો, કાર્યો ઉપર તેઓએ ભારપૂર્વક વિચારણા કરતા હતા અને એએલએના નિયમોની આગોતરી આવૃત્તિ સુધારી હતી. આ એ બે દેશોએ યુ.એસ.એ. અને યુ.કે. વારાફરતી વાહ્યમયસૂચિ વર્ણનના નિયમો વિકસાવવામાં ઘણાં પ્રયત્નો કર્યા હતા, અને અલગથી પણ વધુ રસપૂર્વક એકબીજાથી પ્રભાવિત થયા હતા.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો (Self Check Exercises)

- (1) સૂચિકરણમાં પાંચ સૂત્રોના પ્રભાવ વિશે લખો.
- (2) સૂચિકરણ માટેના નિયમો સૌથી વધુ વ્યાપકપણે તૈયાર કરવામાં કોણે રચી આપ્યા ?

નોંધ : (i) નીચે આપેલી જગ્યામાં તમારો ઉત્તર લખો.

(ii) એકમને અંતે આપેલા ઉત્તરો સાથે તમારો ઉત્તર સરખાવો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7.2 એંગ્લો અમેરિકન કોડનો વિકાસ DEVELOPMENT OF ANGLO-AMERICAN CODE

1904માં કટરના નિયમોની ચોથી આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ હતી. એએલએના સુધારેલા નિયમો અને કટરના નિયમો વચ્ચે એકવાક્યતા લાવવા માટે લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસે પ્રયત્નો કર્યા હતા. 1904ની તેની બેઠકમાં લાઈબ્રેરી એસોશિએશન (યુકે) 'એએલએના નિયમો' સુધારીને અંતિમરૂપ આપ્યું હતું. આ પ્રકારના કાર્યના પ્રકાશમાં એટલાંટિકની બેઉ બાજુએ, મેલ્વિલ ડ્યુઈના સૂચનથી એંગ્લો-અમેરિકી નિયમાવલી તૈયાર કરવાને સહકાર સાધવામાં આવ્યો હતો. 1904માં અમેરિકન લાઈબ્રેરી એસોશિએશન અને લાઈબ્રેરી એસોશિએશન તેઓએ પૂર્વે નક્કી કર્યા પ્રમાણે સહકાર અને સહયોગી કાર્યમાં પત્રવ્યવહાર દ્વારા સલાહસૂચનો લઈ સંમત થયા. 1908માં સૌ પ્રથમ આંતરરાષ્ટ્રીય સૂચિકરણ નિયમાવલી પ્રકાશિત થઈ હતી, થોડાં સમય પછી અમેરિકન આવૃત્તિ અને બ્રિટીશ આવૃત્તિઓને 'જોઈન્ટ કોડ' (સંયુક્ત નિયમાવલી) તરીકે સંબોધવામાં આવતી હતી. સામાન્ય રીતે, બેઉ આવૃત્તિઓમાં 'કેટલોગિંગ રુલ્સ ઓથર એન્ડ ટાઈટલ્સ' સંલેખો ધરાવતા 174 નિયોના ઓઠા હેકળ કર્તા અને ગ્રંથનામો અને સુચીવર્ણન ધરાવતી નોંધો અને મથાળા માટેના નિયમોને આવરી લીધા હતાં (સમાવેશ કર્યા હતા). બેઉ આવૃત્તિઓના અસંમતિ ધરાવતા નિયમો વિષે સમજાવી નોંધ અથવા બે ભિન્ન આવૃત્તિરૂપે મુદ્રિત કરેલા નિયમોમાં સમજાવવામાં આવ્યું હતું. જ્યાં જરૂર પડી ત્યાં લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસના પુરવણીરૂપ નિયમોને પણ સામેલ કર્યા હતા.

7.2.1 એએલએ કેટલોગિંગ રુલ્સ (ALA Cataloguing Rules) :

લાંબા અંતરાલ પછી, અમેરિકન લાઈબ્રેરી એસોશિએશન અને લાઈબ્રેરી એસોશિએશન 1908ની અમેરિકન અને બ્રિટીશ આવૃત્તિઓના નિયમો પુનઃ સંશોધિત કરવાનું નક્કી કર્યું. આ બે મંડળોએ એકબીજાના સહકાર સાથે 1939 સુધી સહકાર રાખ્યો, 1941માં અમેરિકન લાઈબ્રેરી એસોશિએશન એ અમેરિકન આવૃત્તિની બીજી પ્રસ્તાવિક આવૃત્તિનું પ્રકાશન કર્યું. જેમાં 324 નિયમોને બે ભાગોમાં સમાવ્યા : ભાગ 1 : સંલેખ અને મથાળાં. ભાગ 2માં : પુસ્તકના વર્ણન; એ ઉપરાંત વિવિધ પરિશિષ્ટો, જેમાં અધિકૃત સૂચિપત્રકો સહિત આ આવૃત્તિની વિગત પ્રચુરતા અને જટિલતાભરી હોવાને લીધે તેની ખૂબ ટીકા થઈ હતી અને 1949 'એએલએ કેટલોગિંગ રુલ્સ ફોર ઓર્થર એન્ડ ટાઈટલ એન્ટ્રીસ' (એએલએ સૂચિકરણના નિયમો કર્તા અને ગ્રંથનામ સંલેખો માટેના) એ નામે પ્રકાશિત કરી હતી; જેમાં; માત્ર સંલેખો અને મથાળાં અંગેના નિયમો જ આપ્યા હતા.

7.2.2 લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસમાં વર્ણનાત્મક સૂચિકરણ માટેના નિયમો (Rules for Descriptive Cataloguing in the Library of Congress) :

1949ના એએલએ નિયમાવલીઓની મુખ્ય ખામી એ હતી કે એમાં વર્ણનાત્મક સૂચિકરણ માટેના નિયમો વર્ણવ્યા નહોતા. આથી લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસે વર્ણનાત્મક સૂચિકરણના નિયમોની નોંધણી કરવાની જવાબદારી ઉપાડી હતી. આ સમય દરમ્યાન લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસે સૂચિપત્રક સેવાનો આરંભ કર્યો હતો, જેનો યુએસએના ગ્રંથાલયમાં વ્યાપકપણે ઉપયોગમાં લેવાતો હતો અને ત્યાં લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસના તૈયાર સૂચિપત્રકોમાં ઉપયોગમાં લીધેલા નિયમો જાણવા લોકોમાં ખૂબ રસ કેળવાયો. 'રુલ્સ ઓફ ડિસ્ક્રીપ્ટીવ કેટલોગિંગ ઇન લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ' નામે 1949માં પ્રકાશિત થયો હતો, જેને અમેરિકન લાઈબ્રેરી એસોશિએશને સ્વીકાર કર્યો હતો. આ નિયમો પ્રકાશિત મોનોગ્રાફ્સ, કમિક પ્રકાશનો અને કેટલીક ગ્રંથેત્તર સામગ્રીઓને એમાં સામેલ કરવામાં આવી હતી. તેમ છતાં પુરવણીરૂપ નિયમો માટે વધારાની અગ્રંથ સામગ્રીના માળખા માટેના પુરવણીરૂપ નિયમો સમયાંતરે બહાર પડતાં હતા.

7.2.3 એંગ્લો અમેરિકન કેટલોગિંગ રુલ્સ (એએસીઆર) [Anglo-American Cataloguing Rules (AACR)]

લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસના સૂચિકાર સેમ્વર લ્યુબેટ્ઝકીને 1951માં અમેરિકન લાઈબ્રેરી

એસોસિએશન દ્વારા 1949ની સૂચિનિયમાવલીનું પુનઃ મૂલ્યાંકન કરવાનું સોંપ્યું હતું. 1953માં લ્યુબેટ્ઝકીએ તેના 'કેટલોગિંગ રુલ્સ એન્ડ પ્રિન્સિપલ્સ' નામના અહેવાલમાં તેમણે દાખલા આધારિત નિયમાવલીના કરતા સિદ્ધાંત આધારિત સૂચિનિયમાવલી રચવાની ચળવળની હિમાયત કરી હતી. 1956માં તેઓ આ પુનઃ સંશોધિત નિયમાવલીના સંપાદક બન્યા અને 1960માં 'કોડ ઓફ કેટલોગિંગ રુલ્સ ઓર્થર એન્ડ ટાઈટલ કેટલોગ્સ' તૈયાર કર્યું. 1961માં સૂચિકરણના સિદ્ધાંતો ઉપર આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદ પેરિસમાં યોજાઈ હતી, જેણે કર્તા/ગ્રંથનામ સૂચિઓમાં મથાળાંઓની પસંદગીના સ્વરૂપોની તપાસ કરી. આ પરિષદે જે ભલામણ કરી તે 'પેરિસ પ્રિન્સિપલ્સ' તરીકે જાણીતા બન્યા. જેમાં 12 સિદ્ધાંતોના નિવેદનનો સમાવેશ કર્યો હતો. 1962માં લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસના સી. સુમ્નર સ્પેલડિંગ, જેઓ આ નિયમાવલીના નવા સંપાદક બન્યા. અમેરિકન લાઈબ્રેરી એસોસિએશન અને બ્રિટીશ લાઈબ્રેરી એસોસિએશન તેઓ એ બેઉ મંડળોએ કાર્યવાહીનો વિનિમય કરીને તેઓએ વર્કીંગ પેપર્સ, એકબીજાની સભાઓમાં હાજરી આપીને સંયુક્તપણે સહકાર ચાલું રાખ્યો. વધારામાં લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસે સૂચિકરણના વર્ણનાત્મક વિચારો તેના પુનઃસંવર્ધન કરવાના કાર્યમાં સહાયભૂત બન્યું, અને કેનેડિયન લાઈબ્રેરી એસોસિએશન એ નિયમાવલીના મુસદ્દાનું પુનઃ અવલોકન કાર્યમાં સંકળાયેલું રહ્યું હતું. 1967માં એંગ્લો અમેરિકન કેટલોગિંગ રુલ્સ (એએસીઆર)ની બેઉ આવૃત્તિઓ 'નોર્થ અમેરિકન ટેક્સ્ટ' અને 'બ્રિટીશ ટેક્સ્ટ' એ બેઉ અલગ મથાળાં હેઠળ પ્રકાશિત કરી હતી.

એએસીઆરની બેઉ પાઠગત આવૃત્તિનાં ત્રણ ભાગો દર્શાવે છે :

ભાગ 1 : સંલેખ અને મથાળા; પેરિસ સિદ્ધાંતોના પાયા ઉપર

ભાગ 2 : વર્ણન : પુનઃસંશોધિત નિયમો ધરાવતા હોય.

ભાગ 3 : અગ્રંથતર ગ્રંથસામગ્રીઓ : અ ગ્રંથ સામગ્રીઓના વર્ણન અને નોંધો માટેના નિયમો સમાવેલા હોય.

વધારામાં, દરેક પાઠગત આવૃત્તિ અન્ય આવૃત્તિમાં એકબીજાથી જુદી પાડતી. નોંધો અને મથાળાં માટેના નિયમોની યાદી પરિશિષ્ટોમાં સમાવેશ થયેલ હોય. 1966માં એએલએ અને એલએ એ મંડળોએ 'મેમોરેન્ડમ ઓફ એગ્રીમેન્ટ'ના કરારને આધારે એએસીઆરમાં પુનઃ સંશોધન સતત કરતું રહ્યું. લાઈબ્રેરી પણ સામાન્યપણે પુનઃસંવર્ધનની આ પ્રક્રિયામાં પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતું હતું. 1969-1975 સુધીમાં મળેલા સુધારાઓ અને ફેરફારોનો 'એંગ્લો અમેરિકન કેટલોગિંગ ફોર એમેન્ડમેન્ટ બુલેટિન'માં લાઈબ્રેરી એસોસિએશન દ્વારા બ્રિટીશ ટેક્સ્ટ માટે પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું હતું અને લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ નોર્થ અમેરિકન ટેક્સ્ટ માટે 'કેટલોગિંગ સર્વિસ' દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યું.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો (Self Check Exercises)

- (3) પેરિસ સિદ્ધાંત રૂપે કેટલા સિદ્ધાંતોનો સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો ?
- (4) એએસીઆરની નોર્થ અમેરિકન/બ્રિટીશ આવૃત્તિઓમાં કેટલા ભાગો હતા ?

નોંધ : (i) નીચે આપેલી જગ્યામાં તમારો ઉત્તર લખો.

(ii) આ એકમને અંતે આપેલા ઉત્તરો સાથે તમારો ઉત્તર ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7.3 ધી ઈન્ટરનેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ બિબ્લિયોગ્રાફિક ડિસ્ક્રીપ્શન (આઈએસબીડી) (આંતરરાષ્ટ્રીય માનક વાહ્યમયસૂચિગત વર્ણન) THE INTERNATIONAL STANDARD BIBLIOGRAPHIC DESCRIPTION (ISBD)

બ્રિટીશ અને નોર્થ અમેરિકન આવૃત્તિઓના તફાવતોને અનુસરીને વાહ્યમય વર્ણનના સ્વરૂપ અને વિષયવસ્તુના માનક ધોરણોની આવશ્યકતા વિશ્વભરમાં ઊભી થઈ હતી. 1969માં કોપનહેગનમાં “ઈન્ટરનેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ મીટીંગ ઓફ કેટલોગિંગ એક્સપર્ટ”ની સભા ભરાઈ હતી. ઈન્ટરનેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ બિબ્લિયોગ્રાફિક ડિસ્ક્રીપ્શન (આઈએસબીડી) કાર્યક્રમ વિકસાવ્યો હતો. વાહ્યમયસૂચિ વર્ણનના ઘટક અંગે ઓળખાવીને તેઓનો પસંદગીયુક્ત ક્રમ એ જરૂરી વિરામચિહ્નોથી ઓળખાવવાનો ઉદ્દેશ હતો.

7.3.1 આઈએસબીડીનું મૂળ (Genesis of ISBD) :

વાહ્યમયસૂચિગત વર્ણનનું સ્વરૂપ એ વિષય વસ્તુનું માનકધોરણ ઈફલાની કમિટિ ઓન કેટલોગિંગ 1969માં કોપનહેગનની સભામાં પ્રકાશિત કર્યું હતું. 1971ની તેની નક્કી થયેલી ભલામણો પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી. જે ઈન્ટરનેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ બિબ્લિયોગ્રાફિક ડિસ્ક્રીપ્શન ફોર મોનોગ્રાફ (આઈએસબીડી (એમ)) તરીકે પ્રકાશિત થઈ, તે આઈએસબીડી કુળના પહેલાં સભાસદ બન્યાં, તેમાં પ્રકાશ નથી. આઈએસબીડી (એમ) એ ઘણી જ પ્રચલિતતા મેળવી. આ પાઠને ઘણી સારી રીતે રાષ્ટ્રીય ગ્રંથસૂચિઓએ સ્વીકાર કર્યો હતો, જેઓએ તેનો ઉપયોગ કર્યો હતો, તેઓના તરફથી કેટલીક ટીકાઓ મળી હતી. આઈએસબીડી (એમ) દ્વારા પુનઃ સંશોધન અંગેની સભા બોલાવી હતી. ઈફલાની સૂચિકરણ માટેની સમિતિની સભા ગ્રેનોબલ ખાતે ઓગસ્ટ 1973માં આ સમિતિએ ઈફલા જનરલ કાઉન્સિલ મીટીંગ સમક્ષ તુરંત જ આ સૂચનોને પ્રસ્તુત કર્યાં હતાં. આ સભાને અનુસરીને આઈએસબીડી (એમ) પ્રથમ પ્રમાણભૂત આવૃત્તિ 1974માં પ્રકાશિત કરી હતી.

1974માં એએસીઆર, આઈએસબીડીએસ (એમ) સાથે મળીને જેમાં મુદ્રિત, વિવરણાત્મક પુસ્તકો (મોનોગ્રાફસ) અને પુનઃમુદ્રિત વિષય વિવરણ સહિત માઈક્રોફોમ્સ સ્વરૂપે પુનઃ ઉત્પાદિત કરેલા ગ્રંથોના વાહ્યમયસૂચિ વર્ણન માટેના નિયમો સામેલ કરીને પુનઃ સંવર્ધિત કર્યાં હતાં. તે પછી તરત જ જોઈન્ટ સ્ટિયરિંગ કમિટિએ ઓંગ્લો અમેરિકન કેટલોગીંગ રુલ્સ (એએસીઆર) પુનઃ સંવર્ધન માટેની જોઈન્ટ સ્ટિયરિંગ કમિટિને જનરલ ઈન્ટરનેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ બિબ્લિયોગ્રાફિક યોગ્ય એવા બધા જ પ્રકારોના ગ્રંથાલયોની સામગ્રીઓ માટે અનુભવ્યું અને 1979માં ઈફલા કમિટિએ એક સમાન નિયમાવલીની દરખાસ્ત મૂકી હતી. આમ, આઈએસબીડી(જી) 1977માં પ્રકાશિત થયો હતો, અન્ય આઈએસબીડીઓ એટલે કે, આઈએસબીડી (એસ) ક્રમિક પ્રકાશન માટે, આઈએસબીડી (એનબીએમ) અગ્રંથ સામગ્રીઓ (દૃશ્ય શ્રાવ્ય સામગ્રીઓ સહિત અને આઈએસબીડી (સીએમ) માનચિત્ર (નકશા) સામગ્રીઓને એક પછી એક રીતે એને વિકસાવવામાં આવી હતી. ફરીથી આઈએસબીડી (એમ)ને આઈએસબીડી (જી)ની રીતે અને 1978માં પ્રથમ માનક પ્રમાણભૂત પુનઃસંશોધિત આવૃત્તિ રૂપે આઈએસબીડી (એમ) પ્રકાશિત કરી હતી.

સ્ટેન્ડિંગ કમિટિ ઓફ ઈફલા સેક્શન ઓન કેટલોગિંગ એ આઈએસબીડીની રિવ્યુ કમિટી રચી, જે આઈએસબીડીમાં આવૃત્તિ સુધારવાની પ્રક્રિયાની દેખરેખ રાખીને, 1977 ઓગસ્ટમાં ઈફલા વર્લ્ડ કોંગ્રેસની ભલામણોને અનુસરીને તેણે એ બધા જ આઈએસબીડીઓનું જીવન પાંચ વરસોનું રાખવું એવો ઉકેલ શોધ્યો હતો. તે પછી જે કોઈ સુધારણા કરવામાં આવ્યા હોય તે બધા જ પાઠો માટે અથવા કોઈ ખાસ પાઠો માટે વિચારણા કરવામાં આવી હતી. સુધારણાની પ્રક્રિયાનું અનુસરણ કરવામાં મુખ્ય વિચારો વહેવારું પ્રયોગો (પ્રાયોગિક અનુભવ દ્વારા) એકત્રિત કર્યાં. વધુ આગળ સુધારણા માટે જરૂરિયાત ઓળખવામાં હતી. શબ્દપ્રયોગોની

સ્પષ્ટતા કરતી અને સાતત્યતા ભરેલી વ્યાખ્યાઓ અને કરાર મેળવવા; આઈએસબીડીઓ બિન રોમન લિપિઓ માટે સ્વાગતશીલ બનાવવી; એક સરખા ચિહ્નના ઉપયોગનું અવલોકન કરવું; વધુ અને સારા ઉદાહરણો સામેલ કરવા. તે પછી તુરત જ રિવ્યુ કમિટિ (ભલામણ સમિતિ) ભલામણો કરવાને મળી હતી અને તે પછીના આઈએસબીડીઓ સુધારણા કરવાને આગળના ખરડામાં સુધારાવાળો ખરડો અસ્તિત્વ ધરાવતા ચાર એટલે કે આઈએસબીડી (એમ), આઈએસબીડી (એનબીએમ), આઈએસબીડી (એસ), (હવે આઈએસબીડી (સીઆર), એ ચાલુ રહેતા સ્ત્રો માટે) અને આઈએસબીડી (એમ) સહિતના નવા આઈએસબીડી (સીએફ) (સતત પ્રકાશન થતું હોય તેવા સ્ત્રોતો) એ કમ્પ્યુટર ફાઈલ માટે (હાલમાં એઆઈએસબીડી (ઈઆર) વીજાણવીય સ્ત્રોતો જાણીતા છે), આઈએસબીડી (એ), ઓગસ્ટ 1981 લંડનમાં ટીપ્પણીય પાઠો માટે ગમે તેમ પણ આઈએસબીડી(જી) આ સુધારેલી આવૃત્તિ એ સામાન્ય સૂચિકારોના સામાન્ય ઉપયોગ માટેના નિયમો વિચારેલ નહોતું, વિશિષ્ટતાભર્યા આઈએસબીડીઓ સાથે વધુ વિગતપૂર્ણ અને સૂચનાઓના લક્ષણો આધારભૂત અને આવશ્યક ખાસિયતો ઓળખી કાઢવાને હતું અને સૂચિનિયમાવલીઓના સંપાદકો માટે સંદર્ભની દૃષ્ટિએ પૂરાં પાડવાને હતું.

7.3.2 આઈએસબીડી(જી) (ISBD) (G) :

આઈએસબીડી(જી) બધા જ ઘટક તત્ત્વોની યાદી કરે છે. બધા પ્રકારોની સામગ્રીઓ જે ગ્રંથાલયના સંગ્રહમાં જોવા મળતી હોય એ અંગેની જરૂરી હોય તે બાબતો વર્ણવે છે અને ઓળખી આપે છે. વર્ણનના ઘટકતત્ત્વો તે બધાને ક્રમમાં વિધિવત કરે અને વર્ણન માટે પદ્ધતિના વિરામચિહ્નોને સ્પષ્ટ કરે છે. ગ્રંથાલયમાં સૂચિકારો અથવા રાષ્ટ્રીય વાહ્યમયસૂચિગત એજન્સી સીધી જ કોઈપણ પ્રકારની ગ્રંથાલય સામગ્રી સીધેસીધી ઉપયોગમાં લેવાના હેતુપૂર્વક કરેલી બાબત નથી. તેના કરતાં વધુ વિશિષ્ટતાઓ ધરાવતા આઈએસબીડીઓના તે પાયાના સ્વરૂપો છે, જે હોઈ શકે અથવા વિશિષ્ટ કક્ષાઓની સામગ્રીઓ માટે તૈયાર કરેલા હોય છે. તદ્ઉપરાંત તે બધા અસ્તિત્વ ધરાવતા આઈએસબીડી પાઠો ભવિષ્યની સુધારેલી આવૃત્તિ માટેનો પાયો રચે છે. તે અપેક્ષિત છે કે રાષ્ટ્રીય અથવા આંતરરાષ્ટ્રીય સમિતિઓ જે સૂચિકરણની નિયમાવલીઓ (અથવા સંહિતાઓ) તૈયાર કરવા માટે જવાબદાર છે. તેઓ આઈએસબીડી(જી)ના આધાર માટે ગ્રંથાલય સામગ્રીઓના વર્ણન માટે તેઓના નિયમો તે પ્રમાણે ઉપયોગમાં લેશે તે કોઈપણ વિશિષ્ટતા ભર્યા આઈએસબીડીઓ અથવા ખાસ કિસ્સાની સામગ્રીઓ જે આઈએસબીડીઓ દ્વારા આવરી લીધેલ નથી તેનો સીધેસીધો ઉપયોગ કરશે. આમ આઈએસબીડી(જી) એ વાહ્યમયસૂચિ વર્ણન માટેના દસ્તાવેજો છે. વિકલ્પે કમ્પ્યુટર વાંચી શકે અથવા મુદ્રિત સ્વરૂપ બેઉ રાષ્ટ્રીય વાહ્યમયસૂચિ એજન્સીઓ અને/અથવા અન્ય સૂચિકરણની એજન્સીઓની સાથે સંબંધ ધરાવે છે. કમ્પ્યુટર વાંચી શકે તેવા માધ્યમમાં સંગ્રહિત વાહ્યમયસૂચિની માહિતીના કિસ્સામાં, આઈએસબીડી તેના નિર્ગમનો આંખની વાંચી શકાય એ માટે પરંપરાગત રીતે પ્રદર્શિત કરવાને અધિકૃતપણે નક્કી કરી આપે છે. તેનાં કરતાં કમ્પ્યુટર વાંચી શકે તે માધ્યમની અંદર ડેટા માળખું ઉપયોગમાં લેવાય.

હેતુ અને ઉપયોગ (Purpose and Use) :

આઈએસબીડીઓના મુખ્ય ઉદ્દેશો આ પ્રમાણે છે :

- દસ્તાવેજ (નોંધ) રચવાને: આંતર પરિવર્તનીય આનો અર્થ એ છે કે એક દેશમાં જે દસ્તાવેજો (સૂચિનોંધો) ઉત્પાદિત કર્યા હોય તે સરળતાથી ગ્રંથાલય સૂચિઓ અથવા અન્ય વાહ્યમયસૂચિય યાદીઓ એ કોઈપણ દેશ માટે સ્વીકાર્ય બને.
- દસ્તાવેજોનું અર્થઘટન : આનો અર્થ એ છે કે એક ભાષાના જે દસ્તાવેજો

(સૂચિનોંધો) એક ભાષાના ઉત્પાદકો માટે પ્રસાર કર્યા હોય એ અન્ય ભાષાઓના ઉપભોક્તા માટે અર્થઘટિત થવા જોઈશે; અને

(iii) વાઙ્મયસૂચિગત દસ્તાવેજો (સૂચિનોંધોનું પરિવર્તન યંત્ર વાંચી શકે તેવા સ્વરૂપમાં પરિવર્તન સરળતાભરી રીતનું હોવું જોઈએ.

છેવટે તો આ લક્ષ્યાંક એ વર્ણનાત્મક સૂચિકરણને વાઙ્મયસૂચિ દસ્તાવેજો વિશ્વભરના ગ્રંથાલય અને માહિતી સમુદાયો વચ્ચે આંતરરાષ્ટ્રીય વિનિમયના સાધનરૂપે/મદદ કરવાને સક્ષમ બનાવવા માટેના કરારો પૂરાં પાડે છે. આ કરારો વાઙ્મયસૂચિ વર્ણનના ઘટકતત્વોને ઓળખી કાઢવાને રજૂઆતમાં તેઓનો ક્રમ અને સ્થાનો અને તેઓની પૂર્વે મૂકતા ઓળખસૂચક વિરામચિહ્નો રચાયેલા છે. કેટલાંક સૂચનો માર્ગદર્શન રૂપે બનાવ્યા છે, આઈએસબીડીના ઉપયોગકર્તા દ્વારા વિચારણા કરી શકાય આઈએસબીડીઓ મહત્તમ સંખ્યાની વર્ણનાત્મક માહિતીને આવરી લેતા કરારો પૂરા પાડે છે. જે વિવિધ વાઙ્મયસૂચિ પ્રવૃત્તિઓના વર્ણન ક્ષેત્રને માટે જરૂરી હોય, અને આથી કરીને એક અથવા વધુ એવી બધી જ પ્રવૃત્તિઓ માટે આવશ્યક નથી એવા ઘટકતત્વોને સામેલ કર્યા છે. વિવિધ દેશોની રાષ્ટ્રીય વાઙ્મયસૂચિ એજન્સીઓએ દરેક ગ્રંથાલય સામગ્રીઓની વાઙ્મયસૂચિ દસ્તાવેજ/સૂચિનોંધોનું સર્જન કરવું અને તેને જે તે દેશોમાં પ્રગટ કરવું, એવી જે તે દેશે જવાબદારી સ્વીકારી, આઈએસબીડી પ્રસ્તુતતામાં સૂચિત કરેલા બધા ફરજિયાત ઘટકતત્વોનો સમાવેશ કરતાં વાઙ્મયસૂચિના વર્ણન તૈયાર કરવા જોઈશે. સૂચિકરણના અન્ય સંગઠનોને આઈએસબીડી ઘટકતત્વોની વિશિષ્ટતા ભરી વ્યાપક રીતથી પસંદગી કરી શકવાને માટે તેઓ પોતાના દફતરોમાં સામેલ કરી શકે, સૂચિત કરેલા ક્રમમાં પસંદ કરેલા ઘટકતત્વો આવ્યા હોય અને પ્રસ્તુત આઈએસબીડી અનુસાર સૂચિત કરેલા વિરામચિહ્નોની પસંદગી કરી શકીએ છીએ.

આઈએસબીડીના કરારો ભાગોને સામેલ કરતાં નથી. જે વાઙ્મયસૂચિ નોંધણી (દસ્તાવેજને/દફતરને) સંપૂર્ણ બનાવે છે. જેમ કે, મથાળાંઓ, વિષય માહિતી, એકરૂપ વ્યાખ્યા નામો, ગોઠવણીની યુક્તિઓ અને શોધ કરવી તેની ભલામણ કરેલી કે એવા ભાગો સામાન્ય રીતે સૂચિકરણ નિયમાવલીઓમાંના નિયમો દ્વારા પૂરા પાડેલા એવા ભાગોની ભલામણ કરે છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો (Self Check Exercises) :

- (5) વિવિધ પ્રકારના પ્રલેખો માટે કયા કયા આઈએસબીડીઓ છે??
- (6) આઈએસબીડીજીના ઉદ્દેશો કયાં કયાં છે ?

નોંધ : (i) નીચે આપેલ જગ્યામાં તમારા ઉત્તર લખો.

(ii) આ એકમને અંતે આપેલ ઉત્તરો સાથે તમારો ઉત્તર ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7.4 સૂચિનિયમાવલીઓ ઉપર આઈએસબીડીની અસર (IMPACT OF ISBD ON CATALOGUE CODES)

આઈએસબીડીઓનો વિકાસ નીચે અનુસાર છે. એએસીઆર એ સુધારેલી આવૃત્તિ છે જેમાં આઈએસબીડીની વિશિષ્ટતા દર્શવાતા નવા પ્રકરણો સામેલ કર્યા છે.

7.4.1 ઍંગ્લો અમેરિકન કેટલોગિંગ રુલ્સ. 2જી આવૃત્તિ (એએસીઆર 2) (Anglo-American cataloguing Rules, Second Edition (AACR 2))

એએસીઆર (જેએસસી)ની સુધારેલી આવૃત્તિ માટેની સ્થપાયેલી જોઈન્ટ સ્ટિયરીંગ કમિટિએ તેમની સાથે નોર્થ અમેરિકન અને બ્રિટીશ આવૃત્તિઓને એકબીજા સાથે ભેગી કરીને તેમની સાથે અમેરિકન લાઈબ્રેરી એસોસિએશન, બ્રિટીશ લાઈબ્રેરી, કેનેડિયન લાઈબ્રેરી એસોસિએશન અને લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસના સભ્યો વડે સ્થપાયેલી 'જેએસસી' એ 'ધી ઍંગ્લો અમેરિકન કેટલોગિંગ રુલ્સ, બીજી આવૃત્તિ (એએસીઆર 2) એક જ આવૃત્તિરૂપે બ્રિટીશ લાઈબ્રેરીના માર્કલ ગોરમેન અને લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસના પોલ ડબલ્યુવિંકલરના સંપાદન હેઠળ 1978માં પ્રકાશિત કરી હતી. એએસીઆર 2 1978ની આવૃત્તિ બે ભાગોમાં વહેંચાયેલી છે.

ભાગ I વર્ણન (Description) :

- ◆ આઈએસબીડી(જી) આધારભૂત પાયો હતો.
- ◆ સામાન્ય પ્રકરણ (પ્રકરણ 1) અને વૈયક્તિક માળખાઓ માટેના પ્રકરણો યંત્ર વાંચી શકે તેવી માહિતી ફાઈલો (પ્રકરણ 9) અને ત્રિપરિમાણ ધરાવતા કલાના નમૂનાઓ અને રાજચિહ્નો (પ્રકરણ 10) એ નવા પ્રકરણોનો સમાવેશ કર્યો.
- ◆ અ ગ્રંથેતર (Noon-Book) સામગ્રીઓ માટેના નિયમો એ વૈકલ્પિક સંહિતાઓના પાયા ઉપર રચાયેલા જે 1970ના દાયકામાં પ્રકાશિત થયા હતા.

ભાગ II સંલેખ અને મથાળાં (Entry and Heading) :

- ◆ નિયમો પેરિસ સિદ્ધાંતોની રીતે વધુ ઝીણવટપૂર્વક રજૂ કર્યા છે.

વિવિધ રાષ્ટ્રીય ગ્રંથસૂચિ એજન્સીઓ/ગ્રંથાલયો જેવા કે લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસ, નેશનલ લાઈબ્રેરી ઓફ કેનેડા, બ્રિટીશ લાઈબ્રેરી અને ધી ઓસ્ટ્રેલિયન નેશનલ લાઈબ્રેરી તેઓએ એએસીઆર 2નો ઉપયોગ કરવાનું શરૂ કર્યું હતું. 1981માં સંક્ષિપ્ત આવૃત્તિ 'ધી કન્સાઈઝ એએસીઆર' પ્રકાશિત થઈ હતી. અનુગામી સુધારેલી આવૃત્તિએ, એએસીઆર એ 1982, 1983 (પ્રકાશિત 1984) અને 1985 (પ્રકાશિત 1986)ઓને અપનાવવામાં આવી હતી. 1987માં સુધારેલી આવૃત્તિમાં યંત્ર વાંચી શકે તેવા ડેટા ફાઈલ્સનું કમ્પ્યુટર ફાઈલ્સ રૂપે પુનઃનામકરણ કર્યું. ઓસ્ટ્રેલિયન કમિટિ ઓન કેટલોગિંગ (એએસીઆર) 1986થી જેએસસીનું સંપૂર્ણ સભ્યપદ મેળવ્યું. જેમણે 1981થી તેઓનું પ્રતિનિધિત્વ/એક સભ્યપદનો ઉપયોગ કર્યો હતો. આમ, એએસીઆર 2 1988ની સુધારેલી આવૃત્તિમાં 1982, 1983, 1985 અને 1987ની સુધારેલી આવૃત્તિઓને ગ્રંથ અને છૂટા પાનાનાં બેઉ સ્વરૂપે, બેઉ રીતે પ્રકાશિત કરી હતી. પાંચ વર્ષના અંતરાલ પછી 1993માં સુધારવામાં આવેલા નિયમો પ્રકાશિત કર્યા હતા. પણ કેટલાંક સુધારાઓ 1992 અને 1996ની વચ્ચે મંજૂર કર્યા. એએસીઆર 2 1998ની આવૃત્તિ સુધારેલી આવૃત્તિ ગ્રંથરૂપે અને સીડીરોમ આકારે પ્રકાશિત થઈ હતી. આ બધા સુધારા વધારાઓ એક સાથે આનુષંગિક બાબતોના મુદ્દાઓ 1999 અને 2001માં પ્રકાશિત કર્યા હતા.

7.4.1.1 એએસીઆર 2 સુધારેલી આવૃત્તિ 2002 (AACR 2 Revision, 2002)

ઈન્ટરનેટનું પ્રગટીકરણ અને વીજાણવીય સંશોધનોના ઉપયોગમાં વધારો થવો વિનિમયને લઈને સૂચિસંહિતાના કાર્ય કરવા અંગેના વાતાવરણ ઉપર વ્યાપકપણે પ્રભાવ પડ્યો હતો. આ નવા પરિવેશમાં તાલ મિલાવવાને ઉપભોક્તાઓની જરૂરિયાતો અને અપેક્ષાઓમાં મહત્વપૂર્ણ પરિવર્તન આવ્યું છે. પરિસ્થિતિને સાચી રીતે રજૂ કરવા, જોઈન્ટ સ્ટિયરીંગ કમિટિ (જેએસસી) એએસીઆર માટેની

સુધારા માટેની તપાસ અને સુધારણાની શરૂઆતનું કાર્ય પાર પાડવા મહત્વાકાંક્ષી કાર્યક્રમ 1997માં ટોરોન્ટોમાં ઈન્ટરનેશનલ કોન્ફરન્સ ઓન ધી પ્રિન્સિપલ્સ એન્ડ ફ્યુચર ડેવલપમેન્ટ ઓફ એએસીઆર અંગેની પરિષદ ભરી હતી. (1997માં ટોરોન્ટોમાં એએસીઆરના સિદ્ધાંતો અને ભવિષ્યમાં વિકાસ કરવા માટેની આંતરરાષ્ટ્રીય પરિષદ યોજવામાં આવી હતી). જેએસસીની 2001ના વરસની અંદર છ સભાઓ/બેઠકો યોજાઈ હતી. જેમાં આ સંહિતામાં નામાંકિત એવા જુદાં જુદાં તજજ્ઞોએ સૂચવેલા વધારાના સુધારાઓ માટે બીજી સુધારેલી આવૃત્તિની વિચારણા કરવામાં આવી હતી. છેવટના પરિણામરૂપે 2002ની બીજી આવૃત્તિ ઍંગ્લો અમેરિકન કેટલોગિંગ રુલ્સની સુધારેલી આવૃત્તિ (એએસીઆર 2 આર 2002) એ માત્ર છૂટાં પાના સ્વરૂપે અપેક્ષિત નવા સુધારાઓ પ્રકાશિત કર્યાં હતા, એવી અપેક્ષા સાથે નવાં નિયમોના ફેરફારો (પરિવર્તનો) વાર્ષિક ફેરફારરૂપે પ્રગટ કરવા એ વાત, નિયમોમાં વારંવાર દેખાતા પરિવર્તનો ભૂતકાળની તુલનામાં અને ઘણીવાર મૂલ્યવાન હોય છે. આ 2002ની સુધારેલી આવૃત્તિમાં 1999 અને 2001ના આ બધા સુધારાઓ એક કરી દીધા. એમાં મુખ્ય સુધારાઓ/પુનઃ સંશોધન કમ્પ્યુટર ફાઈલ પ્રકરણને નવા નામે 'વીજાણવીય સંસાધનો' અને ક્રમિક પ્રકાશનોના પ્રકારણને 'સતત ચાલુ રહેતા સંસાધનો'ના નવું નામ આવ્યું અને 'માનચિત્ર સામગ્રીઓ'એ નવું નામ આવ્યું.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો (Self Check Exercises)

- (7) એએસીઆર 1978ના સંપાદકો કોણ હતાં ?
(8) એએસીઆર 2 1978ના કેટલા અને કયા ભાગો હતાં ?

નોંધ : (i) નીચે આપેલી જગ્યામાં તમારો ઉત્તર લખો.
(ii) એકમને અંતે આપેલાં ઉત્તર સાથે તમારા ઉત્તર ચકાસો.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

7.4.1.2 વાઙ્મયસૂચિગત વર્ણન માટેના સામાન્ય નિયમો (General Rules for Bibliographic Description)

એએસીઆર 2 2002માં સૂચિનોંધો માટે અને બધા જ કદના ગ્રંથાલયોની અન્ય યાદીઓની રચનાના ઉપયોગ માટેના ઘણાં નિયમો રચાયા હતાં. ઍંગ્લો અમેરિકન કેટલોગિંગ રુલ્સ 2002ની સુધારેલી બીજી આવૃત્તિ (એએસીઆર 2. 2002) સુધારાઓ જરૂરથી જોવી જોઈએ. આ નિયમો વર્તમાન સમયના બધા જ ગ્રંથાલયની સામગ્રીઓના સામાન્ય સંગ્રહની બધી જ સામગ્રી માટેના વર્ણન અને શોધ મુદ્દાઓની વ્યવસ્થાને આવરી લે છે. પાઠબદ્ધ રચના સંપૂર્ણ એકીકૃત બનાવી છે. બધા જ પ્રકારોની અને ગ્રંથાલય સામગ્રીઓની અસામાન્ય સંગ્રહની સામગ્રીઓના બધા પ્રકારો અને ગ્રંથાલય સામગ્રીઓ હજુ અજ્ઞાત છે. તેના સૂચિકરણ કાર્યના પાયારૂપે આ સામાન્ય નિયમોનો ઉપયોગ કરી શકીએ.

સૌથી વધુ વર્તમાન સમયના ગ્રંથાલયો અને વાઙ્મયસૂચિ એજન્સીઓમાં સૂચિકારોના ક્રમબદ્ધ કાર્યોમાં નિયમોને અનુસરવામાં આવે છે, સૌ પ્રથમ તેની સાથે સૂચિકાર્ય કરવાનું હોય ને વસ્તુના વર્ણનની સુસજ્જતાપૂર્ણ માહિતી સાથે અને મથાળાઓ નિશ્ચિતપણે અને પ્રસ્થાપિત મથાળાં અને શોધ મુદ્દાઓ હેઠળ

વર્ણનાત્મક માહિતી સૂચિના ઉપયોગકર્તા માટે રજૂ કરવાની હોય છે અને એ બધા મથાળાઓમાં સંદર્ભો બનાવવા સાથેનું બીજું કાર્ય છે. આઈએસબીડી(જી) અનુસાર વાહ્યમયસૂચિ વર્ણન આ એકમના પરિશિષ્ટ 1માં પૂરું પાડેલ છે.

કેટલાંક પસંદ કરેલા નિયમો અહીં ટૂંકમાં ચર્ચેલા છે, પણ સારી રીતે સમજવા માટે એએસીઆર 2. આર 2002 નિયમાવલીની મસલત કરવી જોઈએ.

(એ) વાહ્યમયસૂચિગત વર્ણનના સ્તરો (Levels of Bibliographic Description):

વાહ્યમયસૂચિગત વર્ણનને આઠ ક્ષેત્રોમાં વિભાજીત કરેલ છે; એટલે કે (1) ગ્રંથનામ અને કર્તૃત્વ જવાબદારીનું નિવેદન, (2) આવૃત્તિ, (3) સામગ્રી (અથવા પ્રકાશનનો પ્રકાર)ની વિશિષ્ટતા વિગતો, (4) પ્રકાશન વિતરક વગેરે (5) ભૌતિક વર્ણન, (6) ગ્રંથશ્રેણીઓ, (7) નોંધ, (8) પ્રમાણભૂત ક્રમાંક અને પ્રાપ્તિની શરતો આ દરેકના બધા જ ક્ષેત્રોના ઘટકોની સંખ્યા પુનઃશ્રેણી એના નિયમો નક્કી કરેલાં છે. આમાંના કેટલાંક ઘટકો વિકલ્પ તરીકે વિચારેલ છે. છતાં, એએસીઆરમાં ત્રણ સ્તરનું વર્ણન દર્શાવેલું છે, તે સાથે સૂચિના હેતુઓના આધારરૂપ કોઈ એકની પસંદગીનો વિકલ્પ ખુલ્લો રાખેલ છે.

First Level :

Title proper/first statement of responsibility, if different from main entry heading in form of number or if there is no main entry heading. - Edition statement. - Material (or type of publication) specific details. - First publisher, etc., date of publication, etc. - Extent of item. - Note(s). - Standard number.

Second Level :

Title proper [general material designation] = parallel title : other title information/first statement of responsibility; each subsequent statement of responsibility. - Edition statement/first statement of responsibility relating to the edition. - Material (or type of publication) specific details. - First place of publication, etc. : first publisher, etc., date of publication, etc. - Extent of item : other physical details; dimensions. - (Title proper of series/statement of responsibility relating to series, ISSN of series; numbering within the series. Title of sub series, ISSN of sub series; numbering within sub series). - Note(s). - Standard number.

Third Level :

All the elements set out in the rules those are applicable to the item being described.

(નોંધ : ગ્રંથાલય શાસ્ત્રના વિદ્યાર્થીઓની સમજ માટે અને નાના તથા મધ્યમ કદના ગ્રંથપાલો માટે પ્રથમ સ્તરના સૂચિવર્ણન નમૂનો)

પ્રથમ સ્તરનું સૂચિવર્ણન :

ગ્રંથનામ (સારું)/પ્રથમ જવાબદારીનું નિવેદન, જો મુખ્ય સંલેખના મથાળામાંથી સ્વરૂપ સંખ્યા અથવા જો મુખ્ય સંલેખનું મથાળું ના હોય તો આવૃત્તિ નિવેદન સામગ્રી (અથવા પ્રકાશનના પ્રકાર) વિશિષ્ટ વિગતો પ્રથમ પ્રકાશક વગેરે, પ્રકાશન તારીખ, વગેરે વસ્તુનું પરિમાણ. નોંધ (નોંધો) પ્રમાણભૂત અનુક્રમાંક

તૃતીયકક્ષા (Third level) :

નિયમોમાં નક્કી કરેલા બધા જ ઘટક તત્ત્વોની વસ્તુને લાગુ પાડી શકાય તે બધા જ વર્ણવ્યા છે.

(બી) ગ્રંથનામો માટેનો નિયમ (Rules for Titles) :

(i) સાચું ગ્રંથનામ (Title proper) :

આ નિયમ મુખ્ય સ્ત્રોતમાંની પૂરેપૂરી સાચી માહિતીમાંથી સાચું ગ્રંથનામ જે શબ્દોમાં, જે ક્રમમાં અને જોડણીથી આવ્યું હોય તે જ ઉતારવાને માર્ગદર્શન આપે છે. પણ ગ્રંથનામમાં વપરાયેલ વિરામચિહ્નો અને રોમન કેપીટલ કરવા જરૂરી નથી. કેપીટલ અક્ષર માટેની અલગ માર્ગદર્શિકાની યાદી રૂપે અમલ કરવાને જોઈએ. ઉદાહરણ રૂપે

Five laws of library science / S R Ranganathan

વૈકલ્પિક ગ્રંથનામ એ સાચા ગ્રંથનામનો ભાગ છે. સંલેખમાં સાચું ગ્રંથનામ પહેલાં લખવું. 'OR' શબ્દ દ્વારા અનુસરીને અને પછી વૈકલ્પિક ગ્રંથનામ અનુસરશો. 'OR' (અથવા) શબ્દ પહેલા મૂકાય અને ત્યારપછી, (અલ્પવિરામ) મૂકવું. દાખલા રૂપે

Hermes, or, The future of the chemistry

ગ્રંથનામ સાચું ઉતારવાને સંબંધી સારી સંખ્યામાં નિયમો દર્શાવવામાં આવ્યા છે. વાઙ્મયસૂચિ વર્ણનમાં ઘણાં ઉપયોગી રીતે ચર્ચવામાં આવેલ છે.

(ii) સમાન્તર ગ્રંથનામ (Parallel title) : સામાન્ય રીતે સમાન્તર ગ્રંથનામ એ બીજી ભાષામાં અને/અથવા લિપિમાં ગ્રંથનામ અને કર્તૃતા જવાબદારી ક્ષેત્રમાં નોંધાય છે. સમાન્તર ગ્રંથનામ એ મુખ્ય સ્ત્રોતની માહિતીમાંથી સાચા ગ્રંથનામ પછી તરત જ ઉતારવામાં આવે છે અને પહેલા બરાબરનું ચિહ્ન (=) દર્શાવી બીજા સ્તરમાં દર્શાવેલા વર્ણન પ્રમાણે ઉતારવામાં આવે છે.

(iii) ગ્રંથનામની અન્ય માહિતી (Other title information) : અન્ય ગ્રંથનામ માહિતીમાં પેટાગ્રંથનામ અથવા મૂળ ગ્રંથનામને વધુ સારી રીતે સમજાવનારું ગ્રંથનામ છે. પેટા ગ્રંથનામની માહિતી સાચા ગ્રંથનામ અથવા સમાન્તર ગ્રંથનામ પછી જો કોઈ હોય તો વિસર્ગચિહ્ન (:) આગળ મૂકીને પેટાગ્રંથનામનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવે. ઉદાહરણરૂપે,

Intranets and push technology : Creating and information-sharing environment

(સી) જવાબદારી નિવેદન માટેના નિયમો (Rules for Statement of Responsibility) :

વિવિધ સંભવિતતાઓ સાથે જવાબદારીના નિવેદન સંબંધી ઘણા બધા નિયમોની વિગતે ચર્ચા કરેલી છે. ગ્રંથનામ પૃષ્ઠ એ માહિતીનો મુખ્ય સ્ત્રોત છે, પણ જો મુખ્ય સ્ત્રોતની માહિતી સિવાય અન્ય સ્ત્રોતમાંથી ભેગી કરેલી હોય તો પછી એને ચોરસ કૌંસમાંની અંદર તેને મૂકવામાં આવે છે. કર્તૃત્વ જવાબદારીનું નિવેદન સરખા સ્વરૂપે અને ક્રમમાં જેવું જોવા મળે તે તરત જ સાચા ગ્રંથનામ અને/અથવા સમાન્તર ગ્રંથનામ અને અન્ય ગ્રંથનામની માહિતી પછી જો કોઈ તેની પહેલાં જગ્યા છોડી આગોતરી ત્રાંસીરેખા (સ્લેશ) (/) મૂકીને ઉતારવામાં આવે છે. ત્રણ વ્યક્તિઓથી વધુ અથવા સાંધિકકર્તા માટે, પહેલાં એકને લઈને, રદ ચિહ્ન (...) અને ત્યાર પછી (બીજાઓ) એ ચોરસ કૌંસની અંદર એ રીતે લેવાય છે. ત્યારપછીની દરેક જવાબદારીભર્યું નિવેદન માટે જગ્યા છોડી (;)થી અલગ પાડવામાં આવશે. બધા નિવેદનના પદ, પદવીઓ અથવા ધાર્મિક ઓળખ પરથી સંબંધી પદો રદ કરવામાં આવે, સિવાય કે ખાનદાની પદવી રાખવી.

ઉદાહરણ :

Prolegomena to library classification / by S.R. Ranganathan ; assisted by
M A Gopinath

(ડી) આવૃત્તિ નિવેદનો માટેના નિયમો (Rules for Edition Statements) :

આવૃત્તિ નિવેદન, સુધારેલી આવૃત્તિ સંબંધી આપેલ આવૃત્તિનું નામ, આવૃત્તિ સંબંધી જવાબદારીનું નિવેદન અને પછીની આવૃત્તિઓનું નિવેદન એ આવૃત્તિ ક્ષેત્રમાં સમાયેલું હોય છે. આ ક્ષેત્રની પહેલાં પૂર્ણવિરામ—જગ્યા—ડેશ—જગ્યા (—) આ વિરામચિહ્નો મૂકાય છે. આવૃત્તિ નિવેદન મુખ્ય સ્ત્રોતની માહિતીમાં જે પ્રમાણે હોય તે પ્રમાણે ઉતારવું. તે સાથે અધિકૃત સંક્ષેપો અને આંકડામાં એએસીઆરના પરિશિષ્ટમાં સૂચિત કરો હોય તે ઉતારવાના હોય છે. આવૃત્તિનું સુધારેલી આવૃત્તિનું નામ આખું હોય તો તેની પૂર્વે (,) અલ્પવિરામ અને આવૃત્તિ સંબંધી જવાબદારીના નિવેદનની પહેલાં જગ્યા આગોતરી ત્રાંસી રેખા જગ્યા (/) ના વડે દર્શાવાય છે. જ્યારે ત્યારપછીની દરેક આવૃત્તિ નિવેદન પહેલા જગ્યા છોડી અર્ધવિરામ (;) જગ્યા છોડી દર્શાવાય છે.

ઉદાહરણ :

Colon classification / by S R Ranganathan. - 7th ed. / revised and edited by M A Gopinath

(ઈ) સામગ્રી (અથવા પ્રકાશન પ્રકાર)ની વિશિષ્ટ વિગતો માટેના નિયમો (Rules for material (or type of publication) Specific Details)

સામગ્રી (અથવા પ્રકાશન પ્રકાર)ની વિશિષ્ટ વિગતોનું ક્ષેત્ર પહેલાં પૂર્ણવિરામ જગ્યા ડેટા જગ્યા (.) એ રીતે દર્શાવાય છે. આ ક્ષેત્ર નકશાકીય (માનચિત્ર) સામગ્રીઓ (પ્રકરણ 3), સંગીત (પ્રકરણ 5), વીજાણવીય સ્ત્રોતો (પ્રકરણ 9), સતત ચાલુ રહેતી સ્ત્રોત સામગ્રી (પ્રકરણ 12) અને કેટલાંક સંજોગોમાં માર્કોકોફોર્સ (પ્રકરણ 12) એએસીઆર 2 2002માં સૂચિત કર્યા પ્રમાણે ઉપયોગમાં લેવાય છે. આ ક્ષેત્રની વસ્તુઓ વિવિધ પ્રકારની વસ્તુઓ અલગ અલગ (જુદી જુદી) પ્રકારની હોય છે, આથી એએસીઆર 2 2002, અનુક્રમે સમાવિષ્ટ વસ્તુઓ અને આંતરિક રીતે સૂચિત કરેલા વિરામચિહ્નો માટે હંમેશા એએસીઆર 2 2002માં તપાસ કરતાં રહેવું જોઈએ.

(એફ) પ્રકાશન વિતરણ માટેના નિયમો (Rules for Publication Distribution) :

મુખ્યત્વે પ્રકાશન સ્થળ; વિતરક; પ્રકાશકનું નામ, વિતરકો; પ્રકાશન વિતરણ વર્ષ વગેરે આ ક્ષેત્રમાં સમાવવામાં આવે છે અને ઉત્પાદકની વિગતો (સ્થળ, નામ, વર્ષ) પહેલાં આ વિસ્તાર ઇમ્પ્રિન્ટ (મુદ્રક, પ્રકાશક)થી ઓળખાતો. અન્ય ક્ષેત્રોની જેમ, આ ક્ષેત્રમાં પણ પહેલાં પૂર્ણવિરામ જગ્યા છોડી ડેશ (લઘુ રેખા) જગ્યા છોડી જેમ કે (.) પ્રકાશન સ્થળ જે સ્વરૂપમાં અને વ્યાકરણીય વિભક્તિ જેમાં ને મુખ્ય આધારસ્ત્રોતની માહિતી દેશનું નામ, રાજ્ય અથવા પ્રાંત એ જો ઓળખાવવા માટે જરૂરી ગણાય તો તેને વિષે વિચારાય છે, સ્થળ નામ પછી (,) અલ્પવિરામ દ્વારા અલગ પાડવું. જો કૃતિ એકથી વધારે સ્થળોએથી પ્રકાશિત થઈ હોય તો અથવા મુખ્ય સ્ત્રોતની માહિતી સૂચિત કરે છે કે કૃતિ એકથી વધુ સ્થળએ એકથી વધારે પ્રકાશક દ્વારા પ્રગટ થયેલી છે, તો પહેલાં પ્રકાશકનું સ્થળ અને પહેલાં પ્રકાશકનું નામ ઉતારવું. પ્રકાશકનું નામ સંક્ષિપ્તમાં લખવું. જે આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે ઓળખાતું નામ હોય. સ્થળ/સ્થળોને અનુસરીને પ્રકાશક નામને અલગ પાડવા માટે જગ્યા છોડો તે પછી વિસર્ગચિહ્ન (:) મૂકી જગ્યા છોડવી. પ્રકાશકના નામ પછી, પ્રકાશન તારીખ (વર્ષ) જેમાં સામાન્યપણે કૃતિ જે વર્ષે પ્રકાશિત થઈ હોય તે વર્ષ, જે દર્શાવવાનું હોય. (c) કોપીરાઈટ વર્ષ માટે આપવું.

Colon classification / by S. R. Ranganathan. - 7th ed. / revised and edited by M A Gopinath. - Bangalore : Sarada Ranganathan Endowment for Library Science : UBS publishers' Distributors (distributor), 1987.

(જી) ભૌતિક વર્ણન માટેનો નિયમ (Rule for Physical Description) :

પૂર્વે પૃષ્ઠાદિ ભૌતિક વિગત માટે 'કોલેશન' પદને ભૌતિક વર્ણન વિસ્તાર માટે પ્રયોજાયેલો છે. સામાન્ય વહેવાર તરીકે, ભૌતિકવર્ણન વિસ્તાર સૂચિપત્રકની બીજી ઉભી રેખાથી નવા ફકરાનો આરંભ થાય છે. જો આ વિસ્તાર નવા ફકરાંથી શરૂ ન કરવો હોય તો, તે પહેલાં (.) પૂર્ણવિરામ જગ્યા ડેશ જગ્યા (.) વડે દર્શાવવું. આ વર્ણન વિસ્તાર એક ગ્રંથવાળી કૃતિના પૃષ્ઠોની સંખ્યા, અથવા ખંડ (વોલ્યુમ)ની સંખ્યા અને પૃષ્ઠો, દૃષ્ટાંત વિષેની માહિતી, કદ, જો કોઈ અન્ય સામગ્રી સાથે હોય તો તેની વિગત, અને ગ્રંથશ્રેણીની નોંધ અને ક્રમમાં વિગત દર્શાવવી. સર્વપ્રથમ વસ્તુ (પુસ્તક)ના કુલ પૃષ્ઠો નોંધવામાં આવે છે, જો કોઈ આરંભિક પૃષ્ઠોની સંખ્યા/ક્રમ સંખ્યા નહીં આપેલા પૃષ્ઠોને અલ્પવિરામ (,) દ્વારા અલગ પાડવામાં આવે છે. કૃતિના પૃષ્ઠોની સંખ્યા વગરની હોય તે કિસ્સામાં પૃષ્ઠોની ગણતરી કરી [ ] ગુરુ કૌંસમાં સંખ્યા આપવી, ખંડ (વોલ્યુમ) સંખ્યાની પહેલાં નોંધવી. દૃષ્ટાંત વિષેની માહિતી જેવી કે ચાર્ટ્સ, પત્રકો, વંશાવળી, સારણીઓ, નકશા સંગીત અથવા પોટ્રેઈટ એ બધું સંક્ષેપમાં નોંધાય છે. 'ill' સંક્ષેપથી નોંધતા પહેલાં (:) વિસર્ગ ચિહ્ન મૂકી અને દરેક ખાસ પ્રકારના દૃષ્ટાંત, જો હોય તો તેને (;) અર્ધવિરામથી જુદાં પાડવા. કૃતિનું કદ પરિમાણ બધું જ સેન્ટીમીટરમાં લખવું અને તેની પહેલાં (;) અર્ધવિરામ મુકાય છે. ઉદાહરણ રૂપે :

[10], 332p. : ill. ; maps ; 31 cm.

(એચ) ગ્રંથશ્રેણીઓ માટેના નિયમો (Rule for Series) :

ગ્રંથશ્રેણીઓના નિવેદન લઘુકૌંસ ( )ની અંદર નોંધાય છે. એ ભૌતિકવર્ણન પછી તરત જ, તે પહેલાં પૂર્ણ વિરામ જગ્યા ડેશ જગ્યા છોડવી (.) દ્વારા નોંધાય છે. ગ્રંથશ્રેણી નિવેદનમાં ગ્રંથમાળાનું યોગ્ય નામ, ગ્રંથમાળાનું કર્તૃત્વ નિવેદન, ગ્રંથશ્રેણીનો અનુક્રમાંક, પેચ ગ્રંથશ્રેણી અને એક કરતાં વધારે ગ્રંથશ્રેણી નિવેદન અને એક કરતાં વધારે ગ્રંથશ્રેણી અંક એ માહિતી ધરાવે છે. ગ્રંથશ્રેણીમાં કર્તૃત્વ સંબંધી નિવેદનની પહેલા જગ્યા આગોતરી ત્રાંસી ઉભી રેખા (સ્લેશ) (/) અને તેના અંકની પહેલાં અર્ધવિરામ (;) મુકાય છે. એકથી વધુ ગ્રંથશ્રેણી ધરાવતી કૃતિના કિસ્સામાં, શ્રેણીઓની વિગત વિશિષ્ટથી સામાન્ય ક્રમમાં લઘુ કૌંસની અંદર જ નોંધાય છે.

ઉદાહરણ માટે :

- (Ranganathan Series in library science; 20)

(i) નોંધો માટેનો નિયમ (Rules for Notes) :

દરેક નોંધની પૂર્વે પૂર્ણવિરામ જગ્યા છોડી ડેશ જગ્યા છોડી (.) અથવા નવા ફકરાથી અલગ રેખાથી શરૂ કરો. જ્યારે તેની જરૂરિયાત જણાય ત્યારે નોંધો સમજાવવાને માટે આપવામાં આવે છે અથવા પૂરવણીરૂપ માહિતી કે જેનો સમાવેશ અન્ય વિસ્તારમાં સામેલ કરી શકતા નથી. નોંધ માહિતીનો ક્રમ નોંધ વિભાગમાં એક સરખો રહે છે. જે અન્ય વર્ણન વિસ્તારથી ભિન્ન હોય છે.

ઉદાહરણ માટે :

For Graduate students only

Library has

Library lacks, etc.

(j) માનક અંકો માટેનો નિયમ (Rules for Standard Number) :

માનક અંક વિભાગમાં પહેલાં પૂર્ણ વિરામ—જગ્યા—ડેશ—જગ્યા (.) દ્વારા અથવા નવાં ફકરાથી આરંભ કરો. જ્યારે કૃતિ એક કરતાં વધુ માનક અંક ધરાવતી હોય તો તેની પછી માનક અંકની ટૂંકી પદવી નોંધવામાં આવે, ઉદાહરણ માટે

વાઙ્મયસૂચિ વર્ણનને લગતાં કેટલાંક નિયમોની ચર્ચા કરી અને નીચે દર્શાવ્યા પ્રમાણે સંલેખ અને મથાળાંને સંબંધિત નિયમો આપેલા છે.

(ક) શોધ મુદ્દાઓની પસંદગી (Choice of Access Point) :

શોધ મુદ્દાઓ (મથાળાંઓ)ની પસંદગી નક્કી કરવાના નિયમોની નીચે વાઙ્મયવર્ણન નિવેશ કર્યું હોય છે. પેનિઝિના સમય દરમિયાન તેણે જાહેર કર્યું હતું કે કર્તા નોંધ એ મુખ્ય સંલેખ છે, પણ કટરે પ્રથમવાર ‘મુખ્ય નોંધ’ની વ્યાખ્યા આપી. “મુખ્ય નોંધ, સંપૂર્ણ અથવા પ્રધાન સંલેખ; એ નામે ઓળખાતા સંલેખો એ કર્તાનોંધ છે. જેમાં પ્રલેખ વિષેની સંપૂર્ણ વિગતો, જેવી કે; કર્તાનું નામ, ગ્રંથનામ અને પ્રકાશન અંગેની વિગતો ધરાવે છે. મુદ્રિત સૂચિમાં, વધારાની નોંધો એ સંપૂર્ણ ઘટકવસ્તુમાં રહેલી હોય છે. જેની વચ્ચે સંલેખ બાકાત કરેલ હોય, અને બધી જ વાઙ્મયસૂચિગત નોંધો એમાં મોટાભાગે વધારાની નોંધમાંથી કેટલીક ગૌણ માહિતી છોડી દીધેલ હોય છે. મુદ્રિત સૂચિપત્રકમાં બધા જ સંલેખો એક સરખા હોય છે. મુખ્ય નોંધોના કિસ્સામાં એટલે કે એકને મુખ્યનોંધ ગણીને બાકીની બધી જ વધારાની નોંધોના મથાળાં આપવામાં આવે છે. ઘણીવાર સૂચિપત્રકની પાછળ પણ કેટલાંક વખતથી પુસ્તકની અન્ય બધી વધારાની નોંધોની યાદી (કર્તા, ગ્રંથનામ, વિષય, સંદર્ભ અને પૃથક્કરણીય) આગળના ભાગ ઉપર આપવામાં આવે છે.” પણ ભાવિ વ્યાખ્યાઓની વિભાવના જેવી કે, ‘તે સામાન્યપણે કર્તા સંલેખ’ એ વિચારણા હકીકતે છોડી દીધેલ છે. સંલેખનું મુખ્યત્વપણું એ હંમેશા સંલેખની સંપૂર્ણતાના આધાર ઉપર ઓળખાય છે. ખરેખર સંલેખની સંપૂર્ણતા માટેની આવશ્યકતા એકધારી વહે છે એ મોટાભાગના અભિગમમાં કાળજીપૂર્વક વિચારાય છે.

કમ્પ્યુટરીય પદ્ધતિના પ્રસ્તાવ સાથે શોધ મુદ્દાઓના સરખા મૂલ્યની વિભાવના એક પછી એક મુખ્ય સંલેખના વધુ ઉપયોગી અભિગમો કાળજીપૂર્વક વિચારવામાં આવે છે. ગમે તેમ, મુખ્ય મથાળાની પસંદગી મેન્યુઅલી પદ્ધતિમાં વાઙ્મયસૂચિ મહત્વની રહે છે. બધા જ સંભવિત શોધ મુદ્દાઓમાં એકને જ મુખ્ય સંલેખના મથાળા હેઠળ વિચારાય છે જે એક મુખ્યનોંધ ગ્રંથાલયની દરેક સામગ્રી માટે તૈયાર કરવામાં આવે છે અને એના દ્વારા અન્ય શોધ મુદ્દાઓ સાથે વધારાની નોંધોના મથાળાં તરીકે એ પૂરક બની રહે છે. વૈકલ્પિક મથાળાંઓવાળા સંલેખો (એટલે કે, દરેક વસ્તુને વર્ણવેલી સરખા સંલેખોનો ભેદ) એ માટેના નિયમોથી બંધાયેલ નથી. ગમે તેમ ઘણા ગ્રંથાલયો તેને માન્ય કરે છે. મુખ્ય સંલેખો વચ્ચે કશો જ તફાવત રાખતા નથી. એએસીઆર 2 2002 એમ સૂચિત કરે છે આવા ગ્રંથાલયમાં ‘સતત ચાલુ રહેતી સ્રોત સામગ્રી’ઓને ખાસ કિસ્સામાં જરૂરિયાત પડેથી સંલેખોમાં નિશ્ચિત કરવામાં માર્ગદર્શન તરીકે ઉપયોગ કરશે. એથી આગળ બધા જ ગ્રંથાલયોને અન્યોમાંથી મુખ્યનોંધ અલગ/ભિન્ન ગણવાનું સૂચિત કરેલ છે, જ્યારે (i) એક નોંધવાળી યાદીઓ બનાવવી અથવા (ii) કૃતિ માટે એક જ નિર્દેશી/ઉદ્ધૃત (Citation) બનાવવાને (સંબંધિત કૃતિઓ માટેના સંલેખ માટે જરૂર પડેથી અને કેટલાંક વિષય સંલેખો માટે) એકરૂપ આખ્યાનામો (Uniform Titles) અને વાઙ્મયસૂચિ નિર્દેશનમાં માનકીકરણને પ્રોત્સાહન આપવાને વધારામાં મુખ્ય સંલેખની વિભાવના ઉપયોગી છે એ રીતે વિચારવામાં આવશે.

વ્યક્તિગત કર્તૃત્વ/સાંધિક એકમની રચના/ કૃતિઓના કિસ્સામાં એવી ભલામણો કરેલી છે કે કૃતિ મુખ્ય વૈયક્તિક કર્તા/મથાળાં વિગત નોંધી શકાય (મહદ્ અંશે જે નામ પ્રથમ દર્શાવેલું હોય) અથવા યોગ્ય સાંધિક એકમના મથાળાં હેઠળ નોંધાય. જો તે બેઉમાંથી બે પૈકીનું એક અથવા બીજું અજ્ઞાત અથવા શોધી ન શકાય એવું અથવા સંપાદકીય નિર્દેશન હેઠળ તૈયાર થયેલી કૃતિને તેના સાચા ગ્રંથનામ અથવા એકરૂપ ગ્રંથનામ નોંધવી જોઈએ. વિવિધ કિસ્સાઓમાં viz સાચા નામમાં પરિવર્તન થાય, મોનોગ્રાફ, કમિક પ્રકાશન વગેરે કૃતિઓ માટેની વ્યક્તિકર્તાઓ/સાંધિક

એકમની જવાબદારી બદલાય ત્યારે વિચારાય અને શોધમુદ્દાઓની પસંદગી હેઠળ યોગ્ય નિયમોની રચના કરવા માટેના શોધમુદ્દાઓની પસંદગી નિશ્ચિત કરીને ગ્રંથાલયની સામગ્રીનું વાઙ્મયસૂચિય વર્ણન આ પ્રકારની ગ્રંથાલય સામગ્રીઓ સૂચિમાં નોંધી શકીએ છીએ.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો (Self Check Exercise)

(9) બીજા સ્તરના વર્ણનમાં સામાન્ય માળખું કેવું છે ?

નોંધ : (i) નીચે આપેલી જગ્યામાં તમારો ઉત્તર લખો.

(ii) એકમને અંતે આપેલા ઉત્તર સાથે તમારો ઉત્તર ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7.5 અમુદ્રિત સામગ્રીઓ માટેનું વાઙ્મયસૂચિય વર્ણન (BIBLIOGRAPHIC DESCRIPTION FOR NON-PRINT MATERIALS)

અમુદ્રિત સામગ્રીઓના ખાસ લક્ષણો એ મુદ્રિત પુસ્તકોથી જુદી પ્રકારની હોય છે. ઘણી અ ગ્રંથ સામગ્રીઓ યંત્ર આધારિત હોઈને ઉપયોગ કરવા માટે, સામગ્રીને જોવા માટે, મસલત અથવા ઓળખવાને, માહિતી સ્ત્રોતનું વર્ણન કરવા યાંત્રિક સાધનોની આવશ્યકતા રહે છે. આ પ્રકારની અઢાંચ/અમુદ્રિત સામગ્રીઓ માધ્યમ, સર્જકો અને અન્ય ઘટકોના વર્ણનની સંપૂર્ણ વર્ણનની આવશ્યકતા રહે છે, એથી વિરુદ્ધ પુસ્તકોની ઘણી બધી માહિતી પુસ્તકોને છાજલી/કબાટના ફલક ઉપર સીધા સંપર્ક દ્વારા સીધી જ મેળવી શકીએ. અગ્રંથ સામગ્રીઓ વિવિધ સ્વરૂપો/આકારો અને માધ્યમમાં પ્રાપ્ય હોય છે, જેવી કે :

Medium	Format
Films	Filmstrip
Magnetic Tapes	Slides
Electronic Media	Cine films
Microforms	Microcards
Sound tapes	Microfiches
Videos	Micro opaque
Plastic Materials	Microfilms
Cartographic Materials	Videocassettes
	Videotapes
	Audiocassettes
	Audiotapes
	Paintings
	Charts
	Records

અગ્રંથ સામગ્રીઓ એ પુસ્તકો અને અન્ય સામગ્રીઓનું વાઙ્મયસૂચિય વર્ણન એક સરખું હોય છે. નોંધના મુખ્ય માળખામાં મથાળું અને નોંધ (વર્ણન)ના મુખ્ય ભાગનો સમાવેશ કરે છે. મુખ્ય વિસ્તાર જે અગ્રંથ સામગ્રીના વર્ણનના ઘટકોને ઓળખવાનો પ્રશ્ન સર્જે છે. જેમાં કર્તા, ગ્રંથનામ, ભૌતિકવર્ણન અને વિષય એ બધાનો સમાવેશ થાય છે. આ ઘટકો માટેના માહિતી સ્ત્રોતો પોતે જ છે, એની સાથેની

પાઠગત અને અન્ય સ્ત્રોતો જેવાં કે અનૌપચારિક માર્ગદર્શક છે. અ-ગ્રંથ સામગ્રીઓ માટેના વાઙ્મયસૂચિગત વર્ણનના ઉદાહરણ નીચે આપેલા છે. વીજાણ્વીય સ્ત્રોત સામગ્રીઓ માટેનું વાઙ્મયી વર્ણન નીચે દર્શાવેલ વિભાગમાં ચર્ચા કરવામાં આવેલી છે.

વાઙ્મયસૂચિ વર્ણન માટેના નિયમો
Rules for Bibliographic
Description

સારણી 7.1

એએસીઆર 2 : ગ્રંથાલય સામગ્રીઓના વર્ણન માટેના સર્વસામાન્ય નિયમો, સાથે ગણતરીના ઉદાહરણો સહિત

1.1	Title and statement of responsibility area	
	B. Title Proper	The librarian
	C. General material designation	(graphic)
	E. Other title information	Personality plus
	F. Statement of responsibility	Compile by Jack Lurcher Photo graph by Susan Shera
1.2	Edition area	
	B. Edition stament	2 nd Ed.
1.3	Material (or type of application) specific area. No general use of this areas is envisaged for NBM. However, if and item is being described whose contents fall within the scope of cartographic materials, serials, publications, music, computer files then see chapters 3, 5, 9, 11 & 12 and in some circumstances, microfilms.	
1.4	Publication, distribution, etc. area	
	C. Place of publication, distribution	Newcastle Luton
	D. Name of Publisher, distributors	Rectory Publications Bishopscotes
	E. Statement of function of publisher, distributor, etc.	[production company] [distributor]
	F. Date of publication, distribution, etc.	1988
	G. Place of manufacture, name of manufacturer, date of manufacturer, etc.	
1.5	Physical description area	
	B. Extent of item (including specific material designation)	36 slides
	C. Other physical details	Col
	D. Dimensions	
	E. Accompanying material	+ 1 booklet (18p; 16 cm)
1.6	Series area	
	B. Title proper of series	(Media and the librarian
	G. Numbering within series	5)
1.7	Note area	
	B. Notes	Also available in filmstrip version. Illustrates the vital role of librarian in encouraging use of NBM.
1.8	Standard number and terms of availability area	
	B. Standard number	0-85365-509X
	D. Terms of availability	....35.00

7.6 વીજાણુ સ્ત્રોતો માટેનું વાઙ્મયસૂચિગત વર્ણન માર્ગદર્શિકા GUIDELINES FOR BIBLIOGRAPHIC DESCRIPTION FOR ELECTRONIC RESOURCES

ઈન્ટરનેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ બિબ્લિયોગ્રાફિક ડિસ્ક્રિપ્શન ફોર નોનબુક મટીરીયલ્સ (ISBD (NBM)) એ તૈયાર કર્યું હતું અને 1977માં પ્રકાશિત થયું હતું. આઈએસબીડી (એમસીએમ) યંત્ર વાંગી શકે તેવી ડેટા ફાઈલોને આવરી લેતી વ્યવસ્થા ધરાવતી હતી. આઈએસબીડી રિવ્યુ કમિટિ, 1981માં ઈફલા દ્વારા રચાયેલી હતી, તેણે એવું નક્કી કર્યું હતું કે ઝડપથી વૃદ્ધિ કમ્પ્યુટર પરિણામે, આઈએસબીડી (સીએફ) પ્રકાશિત કર્યું હતું. વીજાણુ સ્ત્રોતો મનમોજીલી ટેકનોલોજીના ઉત્પાદનો છે જે સતત ખૂબ જ ઝડપથી પરિવર્તન પામતી રહે છે. હમણાં નવીન પ્રગતિનો વિકાસ એ બહુવિધ માધ્યમોવાળી આંતરપ્રક્રિયાથી ઉદ્ભવેલી; હૃદય સંબંધી ટેકનોલોજી; દૂરસ્થિત વીજાણુ સ્ત્રોતોની ઈન્ટરનેટ અને વર્લ્ડ વાઈડ વેબ દ્વારા પ્રાપ્યતા અને વીજાણુ સ્ત્રોતોનું પુનઃઉત્પાદન થયું. વધારામાં, ઘણાં સુધારાઓની ખાતરી થવી, નવું પદ 'વીજાણુ સ્ત્રોત' માટેની જરૂરિયાતને પણ સામેલ કરીને, જેને વધુ યોગ્ય રીતે નિર્ણય લઈને પછી 'કમ્પ્યુટર ફાઈલ'નો પહેલેથી ઉપયોગ કર્યો હતો. છતાં આઈએસબીડી (ઈઆર)ના મૂળ 1999 2000માં છે.

7.6.1 આઈએસબીડી (ઈઆર) (ISBD [ER]) :

ઈન્ટરનેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ બિબ્લિયોગ્રાફિક ડિસ્ક્રિપ્શન ફોર ઈલેક્ટ્રોનિક રિસોર્સીસ (વીજાણુ સ્ત્રોતો માટેનું આંતરરાષ્ટ્રીય માનક વાઙ્મયસૂચિ વર્ણન) (આઈએસબીડી (ઈઆર)) કેટલાંક પ્રકાશિત થયેલાં આઈએસબીડીઓમાંનું એક છે, જે આ પ્રકારની ચીજવસ્તુઓના વર્ણન અને ઓળખવા માટે ચોક્કસ ઉલ્લેખ કરવાની ચીજવસ્તુના વર્ણનના ઘટકોને ક્રમ આપવા અને વર્ણન માટેની આગળની વિરામચિહ્ન પદ્ધતિને ચોક્કસ રીતે ઉલ્લેખ કરવો. વીજાણુ સ્ત્રોત એવી સામગ્રી ધરાવે છે કે કમ્પ્યુટર નિયંત્રિત રહે છે. સમીક્ષેત્ર (દા.ત. સીડી રોમ/ ડીવીડી / લેસર)નો કમ્પ્યુટર સાથે જોડાયેલી સામગ્રીઓ, વસ્તુઓ લેવાય નહીં. એમાં બે પ્રકારના સ્ત્રોતો સામેલ કર્યા છે : ડેટા (માહિતીના સ્વરૂપમાં અંકો, અક્ષરો, ચિત્રાત્મક, રેખાત્મક, પ્રતિમાઓ અને ધ્વનિ, અથવા એ બેઉનું સંયોજન હોય તેવું) અને કાર્યક્રમો (સૂચનામાં અથવા ચોક્કસ કાર્યો બજાવવાને રોજંદા કાર્યો, ડેટાની પ્રક્રિયાઓ સહિત) વધારામાં તે બેઉને ભેગા જોડીને ઈલેક્ટ્રોનિક ડેટા (વીજાણુવીય માહિતી) અને કાર્યક્રમો (દા.ત. ઓન લાઈન સ્વીચીંગ, બહુવિધ આંતરક્રિયા) સૂચિકરણના હેતુઓ, વીજાણુવીય સ્ત્રોતોમાં આઈએસબીડી (ઈઆર)માં બે રીતની વ્યવસ્થાઓ કરેલ છે. જે સ્થાનિક અથવા દૂર અંતરમાંથી એક ઉપર શોધનો આધાર રહેલો છે. સ્થાનિક શોધથી એવું સમજાય છે કે તે ભૌતિક (કેરિયર) માલવાહકને વર્ણવી શકાય. આ પ્રકારના માલવાહક (દા.ત. ડિસ્ક/ડિસ્ક કેસેટ, કાર્ટેજ) ઉપભોક્તા દ્વારા કમ્પ્યુટરમાં અથવા કમ્પ્યુટરના પરિઘ ક્ષેત્ર સાથે જોડાયેલી વિશિષ્ટ રીતના માઈક્રો કમ્પ્યુટરમાં હંમેશા નાખવામાં આવતું હોય છે, કેટલીક અન્ય યુક્તિઓ, જેવીકે, પર્સનલ ડિજિટલ આસિસ્ટન્ટ (પીડીએ/ વીસીડી / ડીવીડી પ્લેયર સાથે ટેલિવિઝન સેટ, ઈ બુક રીડર, વગેરે વીજાણુ માહિતી સ્ત્રોતો શોધવા પૂરાં પાડે છે. દૂરસ્થ શોધના અર્થથી એવું સમજાય છે કે કોઈ ભૌતિક માલવાહક નથી, ઉપભોક્તા દ્વારા હાથ ઉપર લઈ શકીએ છીએ વિશેષતઃ નિવેશ નિર્ગમન યુક્તિના ઉપયોગ દ્વારા જ પૂરી પાડી શકાય છે. (દા.ત. ટર્મિનલ) વિકલ્પે કમ્પ્યુટર પદ્ધતિની સાથે જોડાયેલું (દા.ત. નેટવર્કના સ્ત્રોતો) અથવા હાર્ડ ડિસ્કમાં સંગ્રહિત કરેલા અથવા અન્ય સંગ્રહ યુક્તિ સ્ત્રોતના ઉપયોગ દ્વારા ગમે તેમ, જે કિસ્સામાં વીજાણુ સ્ત્રોતો ભેગાં કરવાની ખાસિયતો અન્ય આઈએસબીડીઓ (દા.ત. વીજાણુવીય ક્રમિક પ્રકાશન, ડિજિટલ નકશા વગેરે)ને ભલામણ કરે છે કે વાઙ્મયસૂચિ એજન્સી સૌ પ્રથમ સંપૂર્ણ કરારોને ઉપાયો આઈએસબીડી (ઈઆર)માં અને જો જરૂરિયાત જણાય તો અન્ય આઈએસબીડીઓની યોગ્યતા પ્રમાણેની વ્યવસ્થા લાગુ પાડે છે.

7.6.1.1 સૂચિત કરેલાં માહિતી સ્ત્રોતો (Prescribed Sources of Information) :

વીજ્ઞાણવીય સ્ત્રોત સામગ્રી માટેના વાસ્તવ્યસૂચિ વર્ણન આઠ ક્ષેત્રોમાં પૂર્ણ કરેલ છે. આ પ્રકારની માહિતીનો મુખ્ય ઉદ્દગમસ્થાન નીચે પ્રમાણે સૂચિત કરેલ છે.

વાસ્તવ્યસૂચિ વર્ણન માટેના નિયમો

Rules for Bibliographic Description

Prescribed sources of information	
1. Title and statement of responsibility	Internal sources; labels on the physical carrier; documentation, containers, or other accompanying material
2. Edition	Internal sources; labels on the physical carrier; documentation, containers, or other accompanying material
3. Type and extent of resource	Any source
4. Publication, distribution, etc.	Internal sources; labels on the physical carrier; documentation, containers, or other accompanying material
5. Physical description	Any source
6. Series	Internal sources; labels on the physical carrier, documentation, containers or the accompanying material
7. Note	Any source
8. Standard number (or alternative) and terms of availability	Any source

સૂચિત આધારોમાંથી બહારથી માહિતી લેવાયેલી હોય તેને ગુરુ કોંસ (ચોરસ કોંસ)માં મૂકવી.

7.6.1.2 આઈએસબીડી (ઈઆર)ની રૂપરેખા (Outline of the ISBD [er]) :

આઈએસબીડીમાં સૂચ્યવા પ્રમાણે વિસ્તારોના નામનો પેટા-વિસ્તારો અને તેઓને સંબંધિત વિરામચિહ્નોનો સમાવેશ કર્યો છે.

નોંધ : પ્રથમ સિવાયના દરેક વિસ્તાર પહેલાં પૂર્ણવિરામ (ડોટ), જગ્યા છોડવી, લઘુરેખા (ડેશ), જગ્યા છોડવી (.-)

TABLE 7.2: ISBD (ER) with Worked-out Example

Name of Area and Data Element	Prescribed Element (or enclosing punctuation for elements)	Example of Data Element (In a multi data element example, specific element is marked bold)
1. Title and statement of responsibility area		
1.1 Title proper		Welcome to CERN [Electronic resource]
1.2 General material designation (optional)	[ ]	Welcome to CERN [Electronic resource]
1.3 Parallel title*	=	History of the French language [Electronic resource] = Histoire de la langue française
1.4 Other title information*	:	Black holes [Electronic resource] : Sidney Owen's space games
1.5 Statements of responsibility		
First statement	/	Amazing universe CD-ROM
Subsequent statement*	;	[Electronic resource] / produced by Hopkins Technology; developed by ABC News Interactive
2. Edition area		
2.1 Edition statement*		Cyber Office for administrative personnel [Electronic resource]. -- Windows 95 ed.
2.2 Parallel edition statement (optional)	=	Students' ed. = Ed. pour les étudiants
2.3 Statements of responsibility relating to the edition		Findit [Electronic resource]/ Lester Agerra. - Rev. version 3.3/ programmer, Kate Maggor
First statement	/	
Subsequent statement*	;	
2.4 Additional edition statement*	,	Student version, reissued
2.5 Statements of responsibility following an additional edition statement		Version 2.4, corr./ with diagrams by Harry Weeks
First statement	/	
Subsequent statement*	;	
3. Type and extent of resource		
3.1 Designation of resource		Electronic interactive multimedia
3.2 Extent of resource (optional)	( )	Electronic text data (5 files) and retrieval program (1 file)
4. Publication, distribution, etc.		
4.1 Place of publication, production and/or distribution, etc.		Washington (D.C.) : U.S. Bureau of the Census
First place		
Subsequent place*	;	
4.2 Name of publisher, producer and/or distributor, etc.*	:	London : BPI Systems
4.3 Statement of function of distributor (optional)*	[ ]	Arlington (Va.) : Trans Video; New London (CT) : distributed by Triangle Digital Inc.
4.4 Date of publication, production and/or distribution, etc.	,	St. Paul (Minn.) : Quanta Press, 1995
4.5 Place of manufacturer (optional)	(	[S.l. : s.n.], 1996 (Seattle: Landmark Data Systems)
4.6 Name of manufacturer (optional)*	:	[S.l. : s.n.], 1996 (Seattle: Landmark Data Systems)
4.7 Date of manufacture (optional)	)	, [generated] 1996

(Table 7.2 Contd.)

5. Physical description area		
5.1 Specific material designation and extent of item		3 electronic disks : sd., col.; 9 cm
5.2 Other physical details	:	1 electronic optical disc (CD-I) : sd., col.
5.3 Dimensions	:	1 electronic optical disc; 12 cm
5.4 Accompanying material statement (optional)*	+	2 electronic disks; 9 cm + user manual (110 p.; 23 cm)
6. Series area		
6.1 Title proper of series or sub-series	( )	(Super graphics. Series I; 2)
<i>Note: A series statement is enclosed by parentheses</i>		
6.2 Parallel title of series or sub-series*	=	(Travaux de recherche en science sociale = Research monographs in the social sciences)
<i>When there are two or more series statements, each is enclosed by parentheses</i>		
6.3 Other title information (optional)*	:	(Introduction to technology : medieval to modern times)
6.4 Statements of responsibility relating to the series or sub-series		(Collected software/ American University, English Language Institute)
First statement	:	
Subsequent statement	:	
6.5 International Standard Serial Number of series or sub-series	:	(Elsevier's interactive anatomy, ISSN 0929-2225)
6.6 Numbering within series or sub-series	:	(Computer simulation games; module 5)
7. Notes area		Contents: CD-ROM data (1:29) – The young person's guide to the orchestra (16:27) – Extra audio examples (55:43)
8. Standard number (or alternative) and terms of availability area		
8.1 Standard number (or alternative)		ISBN 0-7216-1213-X
8.2 Key title (associated with ISSN)	=	ISBN 0-7216-1213-X = ISSN 1234-5678
8.3 Terms of availability and/or price		ISBN 0-7216-1213-X; Rs. 200.00 (optional) (Rs. 100.00 for colleges and universities)

Note: Elements preceded by an asterisk (*) can be repeated when necessary.

આ પૂર્વેની સારણીમાં આઈએસબીડી (ઈઆર)ના ઘટક તત્ત્વો સંબંધી વિવિધ ડેટા સંબંધી ઉદાહરણો આપેલ છે. નીચે આપેલા ઉદાહરણોમાં તમે દરેક આઈએસબીડી (ઈઆર) પ્રમાણે વીજાણવીય સ્ત્રોતોનું સંપૂર્ણપણે પ્રદર્શિત કરતું ચિત્ર તમે મેળવી શકશો.

Example 1

Electronic Beowulf (Electronic resources). - Electronic interactive multimedia-[Great Britain?] : Electronic Beowulf Project, cop. 1995.

Mode of access : World Wide Web. <http://portico.bl.uk/access/electronic-beowulf.html>. Title from title screen.

Digistised images development by the British Library with Kevin Keernan and Paul Szarmach.

Summary : Introduction to the Electronic Beowulf Project including images of the manuscript.

Callaloo (Electronic resource). -Electronic journal. - Baltimore (MD)
: Johns Hopking University press, cop. 1995-

Quarterly.

18.1 (winter 1995)-

Mode of access: Internet via world Wide Web. URL:

<http://muse.jhu.edu/journals/callaloo/>.

Title from title screen.

Also available in a print ed.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો (Self Check Exercise) :

(10) વીજાણ્વીય સંસાધનો માટે માહિતીના સૂચિત કરેલ આધારો કયાં કયાં છે ?

નોંધ (i) નીચે આપેલી જગ્યામાં તમારો ઉત્તર લખો.

(ii) આ એકમને અંતે આપેલા ઉત્તરો સાથે તમારો ઉત્તર ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7.7 ઈન્ટરનેટ સંસાધનોના વાઙ્મયસૂચિગત વર્ણન માટેની માર્ગદર્શિકા (GUIDELINES FOR
BIBLIOGRAPHIC DESCRIPTION OF INTERNET RESOURCES)

મેન્યુઅલ સાથે માર્ગદર્શિકા ઓસીએલસીના ઉપભોક્તાઓને સહાય કરવા માટે વિકસાવેલ છે અને અન્ય જેઓ ઈન્ટરનેટ સંસાધનો પ્રાપ્ત કરનારાઓને માટે વાઙ્મયસૂચિગત વર્ણન તૈયાર કર્યા છે. આ મેન્યુઅલ એએસીઆર 2 1998 ઉપર અને 1993ના સુધારઓ અને ઈન્ટરનેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ બિબ્લિયોગ્રાફિક ડિસ્ક્રીપ્શન ફોર ઇલેક્ટ્રોનિક રિસોર્સીસ (આઈએસબીડી(ઈઆર)) આધારિત છે. “તે માત્ર એક એવો સાનુકૂળ માહિતીનો આધાર પૂરો પાડવા સાથે સૂચિકરણના નિયમો. માર્કના યોગ્ય વર્ણકેત્રો અને સદષ્ટાંત ઉદાહરણો પૂરાં પાડે છે. આ મેન્યુઅલ સૂચિકરણના કાર્યને મદદરૂપ થાય અને ઉપયોગમાં લઈ શકાય તેવો ઉદ્દેશ રહેલો છે અને તે અસ્તિત્વ ધરાવતા અધિકૃત પ્રલેખોને બીજા જગ્યાએ નીમાતા નથી. સૂચિકરણના હેતુ માટે વીજાણ્વીય સંસાધનોને બે રીતોમાંની એક રીતે ચર્ચા કરી શકાય તેનો આધાર સીધી/સ્થાનિક અથવા તો દૂરસ્થ (નેટવર્ક) શોધ ઉપર રહે છે. સીધી શોધથી એવું સમજાય છે કે એનો અર્થ ભૌતિક માલવાહક વર્ણવી શકાય. આ પ્રકારના માલવાહકો (કેરિયર)માં (દા.ત. ડિસ્ક/ડિસ, કેસેટ, કાર્ટેજ વગેરે) કમ્પ્યુટરીય યુક્તિની અંદર મૂકી શકાય અથવા કમ્પ્યુટરીય સંલગ્ન ગૌણયુક્તિ છે. દૂરસ્થ શોધ અર્થ દ્વારા એવું સમજાય છે કે કોઈ ભૌતિક માલવાહકના હોય તો પણ હલ કરી શકીએ છીએ, દૂરસ્થ માહિતી શોધ નિવેશ/નિર્ગમન યુક્તિના ઉપયોગ દ્વારા પૂરી પાડી શકીએ છીએ, અથવા તો કમ્પ્યુટર પદ્ધતિ અથવા હાર્ડ ડિસ્કમાં સંગ્રહિત સંસાધનોનો ઉપયોગ દ્વારા અથવા સંગ્રહ યુક્તિ પૂરી પાડી શકીએ છીએ, અથવા તો કમ્પ્યુટર પદ્ધતિ અથવા હાર્ડ ડિસ્કમાં સંગ્રહિત સંસાધનોનો ઉપયોગ દ્વારા અથવા સંગ્રહ યુક્તિ પૂરી પાડી શકીએ” આથી એસીઆર 2, 2002ની વિશિષ્ટ વ્યવસ્થા માટે પ્રાપ્ય ફાઈલો દ્વારા ઈન્ટરનેટ સંસાધનોનો દૂરસ્થ શોધનો અમલ કરી શકાય. તેઓ ફાઈલ વર્ણન માટે વિસ્તાર 3નો ઉપયોગ તેઓ સામેલ કરે છે. ભૌતિક વર્ણનની ગેરહાજરી અને નોંધ વિભાગ એ દર્શાવે છે કે શોધ માટેના માર્ગની ફાઈલ છે.

◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો (Self Check Exercise) :

(11) સીધી અને દૂરસ્થ શોધ દ્વારા તમે શું સમજો છો ?

નોંધ (i) નીચે આપેલી જગ્યામાં તમારો જવાબ લખો.

(ii) આ એકમને અંતે આપેલા ઉત્તરો સાથે તમારો ઉત્તર ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7.8 વીજાણુ સંસાધનોના વર્ણન માટેના નિયમો એએસીઆર 2 સુધારેલી આવૃત્તિ 2002 (RULES FOR DESCRIPTION OF ELECTRONIC RESOURCES IN AACR2 REVISION 2002)

એએસીઆર 2 સુધારેલી આવૃત્તિ 2002 વાહ્યમયસૂચિ વર્ણન માટેની આવૃત્તિનો મુખ્ય આધાર ઉપરથી જ માહિતી એકત્રિત કરવાને સૂચવે છે. મુખ્ય સ્ત્રોત માટે વીજાણવીય સંસાધન એ પોતે જ મદદરૂપ થનારું સાધન છે. ઔપચારિક રીતે ગ્રંથનામ સ્ક્રીન, મુખ્યમેનુ, પ્રોગ્રામ નિવેદન ભૌતિક કેરીયર (ચીજવસ્તુ) ઉપરનું લેબલ, કોઈપણ પ્રલેખ (વિકલ્પે ઓન લાઈન અથવા મુદ્રિત) અથવા આવશ્યકતા પરિપૂર્ણ કરવાને પ્રક્રિયાબદ્ધ માહિતીના ઉપયોગ માટે જોઈ તપાસી શકીએ. માહિતીના સ્ત્રોત વિવિધ વિસ્તાર માટે પ્રક્રિયાબદ્ધ શોધવાની કરવાને અધિકૃતપણે નક્કી કરી આપ્યા છે.

વીજાણવીય સંસાધનોને વર્ણવવા માટેના નિયમો એ સામાન્ય નિયમોનું શુદ્ધિકરણ કર્યું છે એ અગાઉ ચર્ચાયેલું છે. ઘણા બધા કિસ્સાઓની વિગતો, વિરામચિહ્નોના ઘટક તત્ત્વો વગેરે એક સરખી રીતે સરભરા કરવી.

(એ) ગ્રંથનામો માટેનો નિયમ (Rules for Titles) : સાચા ગ્રંથનામ માટે વાહ્યમયવર્ણનને સંબંધી સામાન્ય નિયમોની તુલનામાં, તેમાં એવું સૂચવ્યું છે કે ફાઈલનામની અને ડેટા સેટનામ સાચા ગ્રંથનામની નોંધ કરવી નહિ. સિવાય કે મુખ્ય આધાર સ્ત્રોતમાં આપેલ નામને લેવું. પણ સાચા ગ્રંથનામનો આધાર સ્ત્રોત, ફાઈલનામ અથવા ડેટાસેટ નામની વિગત નોંધ વિભાગમાં ઉમેરી શકીએ છીએ. સમાન્તર ગ્રંથનામ માટેના નિયમો અને અન્ય ગ્રંથનામ માહિતી અપરિવર્તનીય છે, દા.ત. (=) અને (;) એ સમાન્તર ગ્રંથનામ અને પેટા ગ્રંથનામ અનુક્રમે ઉમેરાય છે. ઉદાહરણ માટે

Wordstar

SOUL : Software for university libraries.

Vufile : an information retrieval system for use with files, lists and databases of all kinds.

(બી) જવાબદારીના નિવેદનો માટેનો નિયમ (Rule for Statement of Responsibility) : વીજાણવીય સંસાધન માટે કર્તૃત્વ જવાબદારી નિવેદનો આપવા સંબંધી નિયમો એ સામાન્ય નિયમો પ્રમાણે વિરામચિહ્નો અને વાક્ય પ્રયોગ સહિત ગ્રંથનામ અને વ્યક્તિકર્તા અથવા સાંધિક નિગમ વચ્ચે સ્પષ્ટ સંબંધો એક સરખા છે. ઉદાહરણ માટે

SOUL : Software for university libraries [GMD] / developed by Information and Library Network Center

(સી) આવૃત્તિ નિવેદનો માટેનાં નિયમો (Rule for Edition Statement) : મહદ્ અંશે વીજાણવીય સંસાધનો માટે પ્રોગ્રામ, સોફ્ટવેર વગેરે જોવા માટે આવૃત્તિ

જાહેરમાં મૂકવું (મુક્ત કરવું), પૂરેપૂરું સુધારવું, અંક, સ્તર એ પદો આવૃત્તિના સ્થાને ઉપયોગમાં લેવાય છે, શબ્દપ્રયોગો અને સંક્ષેપો એ પ્રમાણમાં ઉપયોગમાં લેવાય પણ આવૃત્તિ નિવેદન ઉતારવા માટેના નિયમ એ સામાન્ય નિયમ અનુસાર છે.

Version 1.1

Level 3.4

3rd update

(ડી) સંસાધન વિસ્તારના પ્રકારો અને પરિમાણ માટેના નિયમ (Rules for Type and Extent of Resource Area) :

આ વિસ્તારની પહેલાં પૂર્ણવિરામ જગ્યા છોડો ડેશ જગ્યા છોડો જેમ કે (. —). એ એએસીઆર 2 2002માં સૂચિત કર્યા પ્રમાણે આ વિસ્તાર એ વીજાણવીય સંસાધનોના વર્ણનમાં ઉપયોગમાં લેવાય છે. દરેક પરિમાણનું નિવેદન (દા.ત. ફાઈલોની સંખ્યામાં)ને કોંસમાં મૂકવામાં આવે છે. દસ્તાવેજોની સંખ્યા અથવા ફાઈલોનું કદ વગેરેની પહેલાં (:) વિસર્ગ ચિહ્ન મૂકી દર્શાવાય છે. જે તે ફાઈલોની સંખ્યાના નિવેદનને અનુસરે છે.

Electronic data (1 file : 20 records)

Electronic program (2 files : 4300, 1250 bytes)

(ઈ) પ્રકાશન વિતરણ માટેના નિયમો (Rule for Publication Distribution) :

મુખ્યત્વે આ વિસ્તાર પ્રકાશન, વિતરકનું સ્થળ, પ્રકાશક વિતરકનું નામ, પ્રકાશન વિતરણનું વર્ષ એનો સમાવેશ થાય છે અને ઉત્પાદક (સ્થળ, નામ, વર્ષ) એ વીજાણવીય સંસાધન વિસ્તારમાં સમાવેશ થાય છે. ઘટકતત્વો માટેના વિરામચિહ્નો અને માહિતી નોંધવામાં અન્ય નિયમોની જેમ જ સરળ છે. ઉદાહરણ માટે

Pygmalion : a data conversion program / by A. R. D. Prasad.

Version 2, Release 1.0. - Electronic Program (1.2 Megabytes).

Banglore : Documentation Research and Training Centre, 1992.

(એક) ભૌતિક વર્ણન માટેના નિયમો (Rule for Physical Description) :

વીજાણવીય સંસાધનોના આ વિસ્તારમાં ભૌતિક ચીજવસ્તુનું વર્ણન સામેલ છે. જો સંસાધન દૂરસ્થ શોધ દ્વારા પ્રાપ્ત થતું હોય તો ભૌતિક વર્ણન રદ કરવું રહ્યું. ચીજવસ્તુના ભૌતિક એકમોની સંખ્યા અન્ય ભૌતિક વિગતો (ધ્વનિ [sound]) માટે Sd , રંગીન (Colour) માટે Col વગેરે આપવામાં આવે છે, તેની પહેલાં (:) વિસર્ગ ચિહ્ન મૂકવામાં આવે છે. કદના પ્રમાણનો સંબંધ છે, ડિસ્કના માટે વ્યાસ, કાર્ટેજ (ખોખામાં) મુકેલી વસ્તુની બાજુની લંબાઈ, કેસેટ માટે લંબાઈ અને પહોળાઈ અને એ રીતે બધું નોંધવાનું હોય છે. સાથે આપેલી સામગ્રી + વત્તાકાર ચિહ્નથી દર્શાવવામાં આવે છે. ઉદાહરણ રૂપે

1 Computer disk : sd., col. ; 3½ in

1 Computer cartridge; 3½ in

1 Computer disk : sd., col.; 3½ + 1 user's guide (52p : ill.; 20 cm.)

(જી) ગ્રંથશ્રેણીઓ માટેનો નિયમ (Rules for Series) : વીજાણવીય સ્ત્રોતો માટે ગ્રંથશ્રેણી નિવેદન એ સામાન્ય નિયમો હેઠળ ચર્ચા કરેલી છે તે અનુસાર નોંધવામાં આવે છે. ઉદાહરણ માટે

- (Practicorp no-nonsense software)

વાર્ષિકવર્ષીય વર્ણન માટેના નિયમો

Rules for Bibliographic
Description

(એચ) નોંધો માટેનો નિયમ (Rule for Notes) : વીજાણવીય સંસાધનના વર્ણન માટે નોંધ વિસ્તાર ઘણું જ મહત્વપૂર્ણ છે. અન્ય વિસ્તારોના સંદર્ભમાં નોંધો વીજાણવીય સામગ્રીને સમજવા અથવા પૂરક માહિતીને સમજવાનો આધાર બની શકે છે. નોંધ વિભાગમાં માહિતીનો ક્રમ વિવિધ વિસ્તારના વર્ણન પ્રમાણે સરખો જ છે. સ્વરૂપ અને વ્યાપ, પદ્ધતિની આવશ્યકતાઓ અને શોધનો માર્ગ (જો દૂરસ્થ શોધ દ્વારા માત્ર પ્રાપ્ય હોય તો)ના સંસાધનોને નોંધવામાં આવી શકે સિવાય કે બાકીના વર્ણનમાંથી તે સ્પષ્ટ થતું હોય છે.

Game

System requirements: Pentium, CD-ROM writer, Windows 95

Mode of access: INFLIBNET

ભાષા અને લિપિના સંબંધે, નોંધ આ પ્રમાણે નોંધાય છે.

Screen text in English and French

સાચા ગ્રંથનામ સંબંધી, ગ્રંથનામમાં ફેરફાર અને સમાન્તર ગ્રંથનામો વગેરે વિષે નોંધ આપવામાં આવે છે.

Title from title screen

Title on manual : Compu-math decimals

Subtitle on container : Life & work of explorer Thor Heyerdahl

જો કોઈ મહત્વની માહિતી જવાબદારી કથન વિસ્તારમાં સામેલ ના હોય તો તેવી માહિતી નોંધ વિભાગમાં નોંધી શકીએ છીએ. ઉદાહરણ રૂપે

Web site hosted by the Faculty of Library and Information Science,
Indira Gandhi National Open University.

આ રીતની નોંધો, આવૃત્તિ, પ્રકાર અને સંસાધનનું પ્રમાણ, પ્રકાશન અને વિતરણ, ભૌતિક વર્ણન, સાથેની સામગ્રી, ગ્રંથશ્રેણી, પ્રેક્ષકો અને અન્ય માળખું સંબંધી નોંધો આપી શકાય, જ્યારે તે જરૂરી છે એમ સમજાય અને કોઈપણ રીતના વિભાગોમાં દર્શાવવામાં આવેલી ન હોય તે વિગતો નોંધમાં આપી શકાય છે. કેટલાંક ઉદાહરણો

Updated version of 1982 program

File size : 520, 300 records

Developed and distributed by the UNESCO

Not copy-protected

Accompanying by a series of 5 programs

Originally issued in series : European Community study series

For use by qualified medical practitioner only

Database also on CD-ROM

(i) માનક અંક માટેનો નિયમ (Rule for Standard Numbers) :

ISBN 81-85273-16-2

Free to universities, colleges and other non-profit making organisations

- ◆ તમારી પ્રગતિ ચકાસો (Self Check Exercise)
- (12) સંસાધન વિસ્તારના પ્રકાર અને પ્રમાણ માટે કયા નિયમો છે ?
- નોંધ : (i) નીચે આપેલી જગ્યામાં તમારો ઉત્તર લખો.
- (ii) આ એકમને અંતે આપેલા ઉત્તરો સાથે તમારો ઉત્તર ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

7.9 સારાંશ (SUMMARY) :

આજની વાઙ્મયસૂચિગત વર્ણનની વિભાવના જે સર એન્થોની પેનિઝીએ વિચારેલી તેને વિષેનું ચિત્ર તેના ‘રુલ્સ ફોર કમ્પાઈલેશન ઓફ કેટલોગ’ (સૂચિ સંપાદિત કરવા માટેના નિયમો) એક સાથે પ્રગટીકરણની હિમાયત કરે છે. પણ કટરના નિયમો એ સૌ પ્રથમવાર સૂચિકરણના સિદ્ધાંતો નિશ્ચિત કર્યા અને સૂચિના ઉદ્દેશોનું નિવેદન સામેલ કર્યું હતું. 1904 માં કટરના નિયમોની ચોથી આવૃત્તિ પ્રકાશિત થઈ હતી. સર્વ પ્રથમ આંતરરાષ્ટ્રીય સૂચિકરણ સંહિતા, 1908માં, જે અમેરિકન આવૃત્તિ અને બ્રિટીશ આવૃત્તિ અલગ અલગ પ્રકાશિત થઈ હતી. આમ સૂચિકરણના નિયમો માટે સંપૂર્ણ વાઙ્મય સૂચિગત નોંધ સંબંધિત રહેલી છે. પેનિઝીએ તૈયાર કરેલા નિયમો શરૂઆતથી સ્વીકાર્ય બન્યા હોઈને, આંતરરાષ્ટ્રીય સ્તરે સંગઠિત થવાની તકો સુધી આવી પહોંચ્યા છીએ. વિવિધ રાષ્ટ્રીય પરંપરાઓ અને આવશ્યકતાઓ આ પ્રકારનો સંભવિત અભિગમ જોવા ન મળ્યો હોત. બીજી તરફ સંગઠિતતાનો પ્રભાવી વિશેષતઃ એ છે કે, પસંદગી અને મથાળાંના સ્વરૂપના ક્ષેત્રમાં પેરિસ સિદ્ધાંતોએ માન્યતા આપી શક્યા, છતાં મથાળાંઓની રચનાની હકીકત હેઠળ ઘણી બધી વિવિધતાઓ જોવા મળે છે. રાષ્ટ્રીય અને વૈયક્તિક પદ્ધતિઓની પરંપરાઓ આગળની પ્રગતિની જોરદાર રુકાવટો સાબિત કરેલી છે. હકારાત્મક ઘટનાઓ અહીં એ સૂચિત કરે છે કે નિયમો અને માર્ગદર્શન વિકસાવાય અથવા ઈફલા દ્વારા તૈયાર કરેલા પસંદગી અને વ્યક્તિકર્તા અને સાંધિક નિકાયના નામોને મથાળાં તરીકે પસંદ કરવા.

બ્રિટીશ અને નોર્થ અમેરિકન પ્રશ્નોમાં પછીના તફાવતો બાબતે સમગ્ર વિશ્વમાં એવું અનુભવાયું કે વાઙ્મયસૂચિ વર્ણનના સ્વરૂપ અને વિષયવસ્તુ બાબતે માનકીકરણ માટેની જરૂરિયાત રહે છે. 1969માં કોપનહેગન ખાતે ઈન્ટરનેશનલ મિટિંગ ઓફ કેટલોગિંગ એકસ્પર્ટ (સૂચિકરણના તજજ્ઞોની આંતરરાષ્ટ્રીય બેઠક) ઈન્ટરનેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ બિબ્લિયોગ્રાફિક (આઈએસબીડી) કાર્યક્રમ વિકસાવ્યો, એનો ઉદ્દેશ વાઙ્મયસૂચિગત વર્ણનના ઘટક તત્ત્વો, તેઓની પસંદગીનો ક્રમ અને વિરામચિહ્નો ઓળખવાનો હતો. આઈએસબીડીઓના ઉપયોગકર્તાઓ દ્વારા કરેલાં કેટલાંક સૂચનોને માર્ગદર્શિકા તરીકે વિચારવાને શક્ય બન્યું આઈએસબીડીઓ મહત્તમ પ્રમાણના વર્ણનાત્મક માહિતીની જરૂરિયાતો જુદી જુદી વાઙ્મયસૂચિની પ્રવૃત્તિઓ અને આથી કરીને એક અથવા વધુ પ્રવૃત્તિઓને જરૂરિયાતવાળા ઘટકતત્ત્વો સામેલ કર્યા પણ તે અંગેના બધા જ નહિ.

વિવિધ દેશોની રાષ્ટ્રીય ગ્રંથસૂચિ એજન્સીઓ જે તે દેશમાં પ્રકાશિત થતી દરેક પ્રકારની ગ્રંથાલય સામગ્રીઓની વાઙ્મય સૂચિગત દસ્તાવેજોની નોંધ તૈયાર કરવાની જવાબદારી સ્વીકારી લેશે અને આઈએસબીડીને પ્રસ્તુત સેવા સૂચિત કરેલા ફરજિયાત ઘટકતત્ત્વોને આધારે વાઙ્મયસૂચિ વર્ણન તૈયાર કરી શકે છે. માનકીકરણ જે ક્ષેત્રોમાં તૈયાર બનાવેલું છે ત્યાં પ્રમાણમાં યોગ્ય પ્રગતિ થયેલી છે, વિશેષતઃ આઈએસબીડીઓ ઘણી રાષ્ટ્રીય અને માહિતીસેવાઓ સાથે, ખાસ કરીને એ એન્ડ આઈ સર્વિસ (સાર અને નિર્દેશીસેવા) સાથે ઘણી ઓછી પ્રચલિત રહી છે.

વીજાણુ સંસાધનોની ઉત્પાદકતા વધતી રહી છે. આઈએસબીડી (ઈઆર)માં એ સંસાધનો વર્ણવ્યા છે. એ મૂળભૂતપણે એના ઉત્પાદનોની ટેકનોલોજી સ્વચ્છંદી (સતત બદલાતી) રહેલી છે. આઈએસબીડીના આ વિશિષ્ટ કરારો, ખાસ કરીને વિસ્તાર 3 (પ્રકાર અને સંસાધન પ્રમાણ) અને 5

વિસ્તાર (ભૌતિકવર્ણન) વધારાના સંસાધનની ખાસિયતો અથવા નવી વિકસાવેલી સામગ્રીઓના સ્વરૂપ યોગ્ય રીતે યોગ્ય પ્રમાણમાં સુયોગ્ય ફેરફારો કર્યા છે.

સંસાધનોની (દા.ત. ઓન લાઈન સેવાઓ) દૂરસ્થ શોધના કિસ્સામાં જે વારંવાર અપડેટ (સુધારવામાં) કરવામાં આવતી હોઈ તે એવી ભલામણો કરી હતી કે વાક્યમય એજન્સી વર્ણન વિસ્તાર 2 માંથી આવૃત્તિ નિવેદન બાકાત રાખે અને એ અંગેની નોંધ (નોંધો) વર્ણનવિસ્તાર 7 માં યોગ્ય રીતે આપે.

હમણાં ગ્રંથાલય અને માહિતી પદ્ધતિમાં વેબે દેખા દીધી છે. ઘણાં બધાં સમુદાયો જેવા કે ગ્રંથાલયો, નોકરીયાતો, પ્રકાશકો, ધંધાદારીઓ, સંગ્રહાલયો, સમાચાર એજન્સીઓ અને પ્રકાશન સાથે સંકળાયેલ ઘટકો તેઓનું વિષયવસ્તુ વિના, શોધ નિયંત્રણ વિશેષતઃ વૈયક્તિકોમાં એ તરફ વધારે વિચારણા આપેલી સામગ્રીઓના ડિજિટલ આવૃત્તિઓનો વિસ્ફોટને લઈને 20મી સદીના છેલ્લા ત્રણ દાયકા દરમિયાન 'વિષયવસ્તુ' વિરુદ્ધ 'માલવાહક'ની સમસ્યાઓ મહત્વની બનેલી છે. ગમે તેમ, એનો વિક્રમ અર્થપૂર્ણ રીતે મહત્વ ધરાવે છે. જ્યારે વસ્તુ વિવિધ પ્રકારો અને/અથવા ભૌતિક સ્વરૂપે માલવાહક ચીજવસ્તુઓ અથવા વિવિધ નિર્ગમન માધ્યમમાં અથવા પ્રદર્શન માળખું હોય છે, બે પદ્ધતિઓમાંથી એકને જ અનુસરવું : (1) દરેક જુદી જુદી ભૌતિક ચીજવસ્તુઓ વાક્યમયસૂચિ નોંધમાં એક સરખી રીતે, વર્ણવી શકીએ છીએ. દરેક ચીજવસ્તુ અલગ રસ્તો ગ્રહણ કરે અથવા ઉપરાંત વર્ણનમાં એક સાતત્યભર્યા માર્ગનું જૂથ રચે; અથવા (2) દરેક ભૌતિક ચીજવસ્તુને અલગ વાક્યમયી નોંધમાં વર્ણવી શકીએ. ગમે તેમ મલ્ટીમીડિયા વસ્તુઓની આંતરપ્રક્રિયા જે બે અથવા વધુ જુદી જુદી ભૌતિક ચીજવસ્તુ, દરેક ચીજવસ્તુને પહેલી પદ્ધતિને અનુસરીને વર્ણવી. જેમાં દરેક ચીજવસ્તુની અલગ રેખા રોકે છે જેમાં એક સરખી વાક્યમયસૂચિ નોંધ વર્ણવેલી હોય છે.

સુઘડતામાં તે સમર્પિત છે એવું અનુભવ્યું, પ્રાયોજિત વિજ્ઞાનની સમજશક્તિ અને ખૂબ જ ઉચ્ચ કક્ષાના કુશળ ગ્રંથાલયો અને માહિતી વ્યવસાયિકોની પ્રયોગલક્ષી કુશળતાઓ અને અસ્તિત્વ ધરાવતા નવા નિયમોથી માહિતીની વ્યવસ્થાની આવશ્યકતાઓને પહોંચી વળવા સાથે નવીન વિકાસો અને ભવિષ્યમાં નવી સંહિતાની રચના કરવાની જરૂરિયાત જણાય છે.

7.10 તમારી પ્રગતિ ચકાસોના ઉત્તરો (ANSWERS TO SELF CHECK EXERCISES)

- (1) માહિતી વિજ્ઞાનના પાંચ નિયમો સૂચિકરણને વાજબી ઠેરવે છે. જે માહિતીના ઉપયોગને પ્રોત્સાહિત કરવામાં મદદ કરે છે. (નિયમ 1) દરેક માહિતીના ઉપભોક્તાને માટે તેને/તેણીને માટેની માહિતી શોધી આપે છે (નિયમ 2) માહિતીના દરેક ભાગ માટે માહિતી ઉપભોક્તા શોધી આપીને (નિયમ-3) માહિતી ઉપભોક્તાનો સમય બચાવવા સરળ અને તૈયાર શોધ પૂરી પાડે છે (નિયમ 4) અને બધી જ મુશ્કેલીઓને ઓળંગી (વટાવી) જઈને માહિતી વિશ્વની સતત વૃદ્ધિ સર્જતી હોય છે (નિયમ 5).
- (2) 1986માં, ચાર્લ્સ એમી કટરે 'રુલ્સ ફોર એ ડિક્ષનેરી કેટલોગ' પ્રકાશિત કર્યું હતું. કોઈએ વ્યક્તિગત રીતે વ્યાપક નિયમો તૈયાર કરનાર સૌથી પહેલાં હતા. કટરના નિયમો દ્વારા સૌ પહેલાં સૂચિકરણના સિદ્ધાંતો નક્કી થયાં, અને સૂચિના ઉદ્દેશોનું નિવેદન સામેલ કર્યું. આ સૂચિકલ્પમાં કોશાનુરૂપ સૂચિઓ માટેના નિયમો સામેલ કરીને નોંધ (કર્તાઓ, ગ્રંથનામો, વિષયો અને સ્વરૂપ મથાળાંઓ માટે) અને વર્ણન એ બેઉને સમાવ્યા.
- (3) બાર સિદ્ધાંતો સ્વીકાર્ય બન્યા. વિષયવસ્તુ બાબતે આ સિદ્ધાંતો આ પ્રમાણેના છે : (1) પસંદગી અને મથાળાંના સ્વરૂપો; (2) સૂચિના કાર્યો; (3) સૂચિનું માળખું; (4) નોંધના પ્રકારો; (5) બહુવિધ સંલેખોનો ઉપયોગ; (6) વિવિધ પ્રકારોની નોંધના કાર્યો; (7) એકરૂપ મથાળાની પસંદગી; (8) એક વ્યક્તિકર્તા; (9) સાંધિક એકમો હેઠળની નોંધ; (10) બહુવિધ કર્તૃવ; (11) ગ્રંથનામ હેઠળની નોંધની રચના/કૃતિઓ; (12) વ્યક્તિગત નામો માટે નોંધ પદ.
- (4) એએસીઆરની બન્ને બ્રિટીશ અને અમેરિકન પાઠગત આવૃત્તિઓ ત્રણ ભાગો ધરાવે છે. ભાગ-1 : નોંધ અને મથાળું - જે પેરિસ સિદ્ધાંતો ઉપર આધારિત છે. ભાગ-2 : વર્ણન - સૂચિવર્ણન સુધારેલા નિયમોનો સમાવેશ થયેલો હોય છે. ભાગ-3 : આ ગ્રંથ સામગ્રીઓ - અગ્રંથ સામગ્રીઓનાં નિયમો માટે નોંધ અને વર્ણન બેઉનો સમાવેશ થયેલ છે.

- (5) ઈન્ટરનેશનલ સ્ટાન્ડર્ડ બિબ્લિયોગ્રાફિક ડિસ્ક્રીપ્શન (આઈએસબીડી) આ પ્રમાણે છે :
 આઈએસબીડી (જી) - સામાન્ય
 આઈએસબીડી (સીએમ) - નકશા, એટલાસ, માનચિત્ર, સામગ્રીઓ.
 આઈએસબીડી (સીઆર) - સતત પ્રકાશિત થતાં સંસાધનો (જૂનું નામ આઈએસબીડી (એસ) ક્રમિક પ્રકાશનો)
 આઈએસબીડી (ઈઆર) - વીજાણવીય સંસાધનો (જૂનું નામ આઈએસબીડી (સીએફ) - કમ્પ્યુટર ફાઈલ
 આઈએસબીડી (એમ) - માનોગ્રાફર્સ - લઘુપ્રબંધ ગ્રંથો
 આઈએસબીડી (એનબીએમ) - અ - ગ્રંથ સામગ્રીઓ
- (6) આઈએસબીડીઓના મુખ્ય ઉદ્દેશો આ પ્રમાણે છે :
 (i) નોંધ (દસ્તાવેજો) આંતર પરિવર્તનીય બનાવવી - એનો અર્થ એ છે કે એક દેશમાં ઉત્પાદિત થાય તે કોઈપણ દેશની ગ્રંથાલય સૂચિઓ અથવા અન્ય વાડ્મય યાદીઓ માટે સ્વીકાર્ય બને, (ii) નોંધોના અર્થઘટનો - આનો અર્થ એ છે કે નોંધો ઉપભોક્તા માટે એક ભાગમાં ઉત્પાદિત કરી હોય તેને ભાષાના અંતરાયોને અતિક્રમીને અન્ય ભાષાઓના ઉપભોક્તાઓ દ્વારા અર્થઘટિત કરી શકાય. અને (iii) વાડ્મયસૂચિ નોંધોની પરંપરા - એનો અર્થ એ છે કે યંત્ર સરળતાથી વાંચી શકે તે રીતે રૂપાંતરિત થવું જોઈએ.
- (7) ઍંગ્લો - અમેરિકન કેટલોગિંગ રુલ્સ, બીજી આવૃત્તિ (એએસીઆર 2)ની પહેલી આવૃત્તિ 1978માં પ્રકાશિત થઈ હતી. એ આવૃત્તિના સંપાદકો બ્રિટીશ ગ્રંથાલયના માઈકલ ગોરમેન અને લાઈબ્રેરી ઓફ કોંગ્રેસના પોલ ડબલ્યુ વિકલર હતા.
- (8) એએસીઆર, 1978ની આવૃત્તિ બે ભાગોમાં વિભાજિત થયેલી હતી.
 ભાગ I - વર્ણન
- ◆ આઈએસબીડી(જી) આધારિત હતી.
  - ◆ સમાન્ય પ્રકરણ(1) અને વૈયક્તિક મથાળાઓ માટેના પ્રકરણો સામેલ કર્યા, યંત્ર વાંચી શકે તેવી ડેટા ફાઈલોનું નવું પ્રકરણ (પ્રકરણ-9) સામેલ કર્યું છે અને ત્રિપરિમાણાત્મક કલાના નમૂનાઓ (પ્રકરણ-10).
  - ◆ અ-ગ્રંથ સામગ્રીઓ માટેના નિયમો એ વૈકલ્પિક સૂચિકલ્પો આધારિત હતા, જે 1970ના દાયકામાં પ્રકાશિત થયો હતો.
- ભાગ II - નોંધ અને મથાળાં
 નિયમોને એક સરખી રીતે પેરિસ સિદ્ધાંતોની સાથે વધુ નજીક લાવવામાં આવ્યા.
- (9) વાડ્મયસૂચિગત વર્ણન આઠ વિસ્તારોમાં વિભાગવામાં આવેલ છે. (1) ગ્રંથનામ અને જવાબદારીનું નિવેદન, (2) આવૃત્તિ, (3) સામગ્રી (અથવા પ્રકાશન પ્રકારની)ની વિશિષ્ટ વિગતો, (4) પ્રકાશન વિતરણ વગેરે, (5) ભૌતિક વર્ણન, (6) ગ્રંથશ્રેણીઓ, (7) નોંધો, (8) માનકઅંક અને પ્રાપ્તિની શરતો.
- બીજા સ્તરનું વર્ણન આ પ્રમાણે છે :

Title proper [general material designation] = parallel title : other title informatin / first statement of responsibility; each subsequent statement of responsibility. - Edition statement / first statement of responsibility relating to the edition. - Material (or type of publication) specific datails. - First place of publication, etc. : first publisher, etc., date of publication etc. - Extent of item : Other physical details; demensions. - (Title proper of series / statement of responsibility relating to series, ISSN of series; numbering within the series. Title of sub series, ISSN of sub series numbering within sub series). - Note(s). - Standard numbers.

10 The prescribed source of information for different areas are as follows :

Area	Prescribed sources of information
1. Title and statement of responsibility	Internal sources; labels on the physical carrier; documentation, containers, or other accompanying material
2. Edition	Internal sources; labels on the physical carrier; documentation, containers, or other accompanying material
3. Type and extent of resource	Any source
4. Publication, distribution, etc.	Internal sources; labels on the physical carrier; documentation, containers, or other accompanying material
5. Physical description	Any source
6. Series	Internal sources; labels on the physical carrier; documentation, containers, or other accompanying material
7. Note	Any source
8. Standard number (or alternative) and terms of availability	Any source

(10) વિવિધ વર્ણન વિસ્તારો માટે માહિતીના સૂચવેલ આધારો આ પ્રમાણે છે :

વિસ્તાર	સૂચિત કરેલા માહિતીના સ્ત્રોતો
(1) ગ્રંથનામ અને જવાબદારી નિવેદન	આંતરિક સ્ત્રોતો, ભૌતિક વસ્તુઓ ઉપરનું લેબલ, પ્રલેખન, કન્ટેનર (ખોખું/બોક્સ) અથવા અન્ય સાથે જોડેલ સામગ્રી
(2) આવૃત્તિ	આંતરિક સ્ત્રોતો, ભૌતિક વસ્તુઓ ઉપરનું લેબલ, પ્રલેખન, કન્ટેનર (ખોખું/બોક્સ) અથવા અન્ય સાથે જોડેલ સામગ્રી
(3) સંસાધનનો પ્રકાર અને પરિમાણ	ગમે તે સ્ત્રોત
(4) પ્રકાશન, વિતરણ વગેરે	આંતરિક સ્ત્રોતો, ભૌતિક વસ્તુઓ ઉપરનું લેબલ, પ્રલેખન, કન્ટેનર અથવા અન્ય સાથે જોડેલ સામગ્રી
(5) ભૌતિક વર્ણન	ગમે તે સ્ત્રોત
(6) ગ્રંથશ્રેણીઓ	આંતરિક સ્ત્રોતો, ભૌતિક વસ્તુઓ ઉપરનું લેબલ, પ્રલેખન, કન્ટેનર (ખોખું/બોક્સ) અથવા અન્ય સાથે જોડેલ સામગ્રી
(7) નોંધ	ગમે તે સ્ત્રોત
(8) માનકઅંક (અથવા વિકલ્પ)	ગમે તે સ્ત્રોતો

અન્ય પ્રાપ્તિની શરતો

(11) સૂચિકરણના હેતુ માટે વીજાણુ સંસાધનોને બે માર્ગમાંથી એક રીતે સંભવી શકીએ કે શું એની પ્રાપ્તિ સીધી (સ્થાનિક) અથવા દૂરસ્થળ (નેટવર્ક) ઉપર આધારિત રહી શકે. સીધી શોધનો માર્ગથી એવું સમજાય છે કે ભૌતિક માલવાહકને વર્ણવી શકીએ. આ પ્રકારના માલવાહકે (દા.ત. ડિસ્ક/ડિસ્ક, કેસેટ, કાર્ટેજ વગેરે)નો ડેટા કમ્પ્યુટરીય યુક્તિઓ અથવા કમ્પ્યુટરીય યુક્તિને સંલગ્ન રહેલી વધારાની યુક્તિની અંદર નાંખી શકીએ. દૂરસ્થ માર્ગે પહોંચવાથી એવું સમજાય છે કે કોઈ ભૌતિક માલવાહક હાથ પર લેવાતું નથી. દૂરસ્થ શોધમાર્ગ એ નિવેશ/નિર્ગમન યુક્તિઓના ઉપયોગ દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલ છે. અથવા હાર્ડડિસ્ક અથવા અન્ય સંગ્રહ યુક્તિઓ જે નેટવર્ક સાથે સંકળાયેલી હોય છે.

- (12) વીજાણુ સંસાધનો માટે પ્રકાર અને સંસાધનના પરિમાણનું વર્ણન વિસ્તારની પૂર્વે પૂર્ણવિરામ—જગ્યા છોડી — ડેશ — જગ્યા છોડવી (. —). આ વિસ્તાર વીજાણવીય સંસાધન સ્ત્રોતો માટે એએસીઆર 2 2002માં સૂચવ્યા પ્રમાણે વર્ણન કરવામાં ઉપયોગમાં લેવાય છે. દરેક પરિમાણનું નિવેદન (દા.ત. ફાઈલોની સંખ્યા)ને ગુરુ કોંસની અંદર મૂકાય છે. દસ્તાવેજોની સંખ્યા અથવા ફાઈલોનું કદ વગેરેનું નિવેદન વર્ણવતા પહેલાં વિસર્ગ ચિહ્ન (:) મૂકી સંખ્યાનું નિવેદન રજૂ કરવું. ઉદાહરણ રૂપે

Electronic data (1 file : 20 records)

Electronic program (2 files : 4300, 1250 bytes)

7.11 ચાવીરૂપ શબ્દો (KEY WORDS) :

અધિકૃત દસ્તાવેજ (Authority Record) : એક નામ, એકરૂપ ગ્રંથનામ (આખ્યાનામ) અથવા વિષયાંગ પદ મથાળાં વિષેના સંગ્રહની માહિતી મથાળાંનું સ્વરૂપ જુઓ સંદર્ભોના 'વળી જુઓ' સંલેખોમાંથી અને નોંધો એ બધાને પ્રસ્થાપિત કરતાં મથાળાંઓનો અધિકૃત દસ્તાવેજ ધરાવે છે.

આંતરરાષ્ટ્રીય ક્રમિક પ્રકાશન અંક (આઈએસએસએન) (International Standard Series Number) (ISSN) : આઈએસએસએન નેટવર્ક થકી ક્રમિક પ્રકાશનને આપવામાં આવતો અદ્વિતીય ઓળખસૂચક અંક. દરેક આઈએસએસએનમાં આઠ અક્ષરો હોય છે. આઠમાં અક્ષર ચકાસ અંક હોય અથવા X અક્ષર હોઈ શકે છે. ચોથા અંક પછી સંયોગચિહ્ન (—)ને અનસુરે છે.

આંતરરાષ્ટ્રીય માનક ગ્રંથ સંખ્યા International Standard Book Number (ISBN) : કૃતિને તેવા પ્રકાશકો દ્વારા આપવામાં આવેલ અદ્વિતીય ઓળખ સંખ્યા/અંક. દરેક આઈએસબીએમ દશ અક્ષરોનો હોય છે. દશમો અક્ષર જે તે અંક અથવા X અક્ષર હોઈ શકે. મુદ્રિત સ્વરૂપમાં, આઈએસબીએનમાં ત્રણ સંયોગ ચિહ્નો (હાઉફનો) હોય છે. ઓન લાઈન નોંધોમાં સંયોગચિહ્ન બાકાત રાખેલ છે.

કર્તા/લેખક (Author) : રચના/કૃતિના કલાત્મક અથવા બૌદ્ધિક વિષયવસ્તુ માટે જવાબદાર વ્યક્તિ, વ્યક્તિઓ અથવા સાંધિક એકમ જે સંપાદક, અનુવાદક, સંગ્રહોથી જુદાં પડે છે. જો કે સૂચિકરણના હેતુઓ માટે તેઓને સહાયક/ગૌણ કર્તા ગણવામાં આવે છે.

કાપલી (Lable) : પ્રકાશક દ્વારા કોઈપણ કાગળ, પ્લાસ્ટિક વગેરે ભૌતિક કેરિયર્સ અથવા છાપેલી માહિતી અથવા ઉપસાવેલી આકૃતિ સીધી ભૌતિક ચીજવસ્તુઓના સ્ત્રોત ઉપર પ્રકાશક દ્વારા સીધી જ કાયમ રહે તે રીતે ચોંટાડેલ કાપલી (લેબલ) એનાથી વિરુદ્ધ કન્ટેનર અથવા ગમે તેવી કાપલી સ્થાનિક કક્ષાએ ઉમેરે છે.

ગ્રંથસૂચિ દસ્તાવેજ (Bibliographic Record) : વસ્તુઓ અંગેની વિગતો પુનઃપ્રાપ્તિના હેતુ માટે પૂરેપૂરી રીતે ઓળખવાના હેતુથી વિશિષ્ટ માળખા રૂપે સંગ્રહમાં એક વસ્તુને વર્ણવે છે. કર્તા, ગ્રંથનામ, પ્રકાશક, પ્રકાશક સ્થાન આવૃત્તિ, ગ્રંથશ્રેણીના નામો અને નોંધો એમાં સામેલ કરી શકીએ.

ધાર્મિક રચનાઓ (Liturgical Works) : દેવળોમાં સાર્વજનિક પૂજાના રૂપે નિશ્ચિત કરેલી ધાર્મિક રચનાઓ.

પ્રલેખ પ્રકાર (Document type) : આ પદ માળખું, વર્ગ અથવા માધ્યમ જે પેદા કરે અથવા પ્રલેખ વર્ગીકૃત કરે ઉપયોગમાં લેવાય. ડેટાબેઝ દ્વારા નક્કર મૂલ્ય ભિન્ન ભિન્ન હશે. ખૂબ આગળ વધેલા (ગ્રંથાલયો) અથવા તજજ્ઞ શોધ પટલની પસંદગીને લઈને હેન ડાઉન મેન્યુમાંથી ખાસ પ્રલેખ પ્રકારને પસંદ કરે છે.

પ્રશિષ્ટ ગ્રંથો/પુરાતન ગ્રંથો (Antiquarian Book) : જૂના અને દુર્લભ પુસ્તક પસંદગીની દૃષ્ટિએ 100 વર્ષ અથવા એથી વધુ પુરાતન હોય છે. સામાન્ય વપરાશના પદ તરીકે એ જે મુદ્રણમાં ન હોય (આઉટ ઓફ પ્રિન્ટ), જૂના, દુર્લભ, ખૂબ જ જૂજ જે ખરેખર કોઈપણ પુસ્તક જે નવું નથી અથવા મુદ્રણમાં છે એ ગમે તે પુસ્તકને માટે એવો અર્થ થાય.

પ્રુશીયન ઈન્સ્ટ્રક્શન્સ (A Prussian Instructions) : જર્મન સૂચિકરણના નિયમોનું અંગ્રેજી અનુવાદ 1938માં યુનિવર્સિટી મિશિગન પ્રેસ દ્વારા પ્રકાશિત થયું.

મુખ્ય સંલેખ / મુખ્ય નોંધ (Main Entry) : એએસીઆર 2 દ્વારા નક્કી કરેલી પ્રાથમિક નોંધ સામગ્રી વસ્તુ માટે શોધના મુદ્દાઓમાં હોઈ શકે.

શોધમુદ્દાઓ (Access Point) : નામ, પદ, સંહિતા અથવા અન્ય નિર્દેશી ખાસિયતો ને આધારે પ્રમાણભૂત અથવા વાસ્તવ્યસૂચિગત દસ્તાવેજના પ્રલેખોને શોધવાને અને ઓળખવાને મદદ કરે છે. દાખલારૂપે ગ્રંથનામો, નામો અને વિષયોથી શોધમુદ્દાઓ છે.

સૂચિસંહિતા (Catalogue Code) : સૂચિકારોના માર્ગદર્શન માટેના નિયમોનો સેટ જે સૂચિઓ માટેની નોંધની તૈયારીમાં લેતા ઉપચારની એક સૂત્રતાની ખાતરી આપે. સંહિતાઓ, વિષયસૂચિકરણ માટેના નિયમો અને નોંધો (કાર્ડ)ના ફાઈલિંગ (ક્રમબદ્ધ) અને ગોઠવણીને સામેલ કરી શકીએ.

7.12 સંદર્ભો અને વિશેષ વાંચન (REFERENCE AND FURTHER READING) :

- American Library Association (1967). Anglo-American Cataloging Rules - American text. (1967). Prepared by the American Library Association, the Librai Congress, the Library Association, and the Canadian Library Association. Chic American Library Association.
- American Library Association (1974). Anglo-American Cataloging Rules: N(American text: Chapter 6: separately published monographs, incorpora* chapter 9, "Photographic and Other Reproductions, " and revised to ace with the International Standard Bibliographic Description (Monograph Chicago: American Library Association.
- American Library Association (1975). Anglo-American Cataloging Rules: Nc American text: Chapter 12 revised: audiovisual media dnd special instructio materials. Chicago: American Library Association.
- American Library Association. (1908). Catalog rules, author and title entri Compiled by committees of the American Library Association and the (British) Libn Association. American ed. Chicago: American Library Association.
- American Library Association. (1941). ALA catalog rules, author and title entrii Prepared by the Catalog Code Revision Committee of the American Librai Association, with the collaboration of a Committee of the (British) Library Associatio Preliminary American 2nd ed. Chicago: American Library Association.
- American Library Association. (1976). Anglo-American Cataloging Rules: Nan American text: Chapter 14 revised: sound recordings, Chicago: American Librar Association.
- Association for Library Collections & Technical Services. Committee on Cataloging Description and Access. (1995). Guidelines for bibliographic description q reproductions. Chicago: American Library Association.
- Association for Library Collections & Technical Services. Interactive Multimedii Guidelines Review Task Force. (1994). Guidelines for bibliographic description of interactive multimedia. Chicago; American Library Association.
- Beetle, Clara. (1941). ALA Cataloging Rules for author and title entries. Prepared by the Division of Cataloging and Classification of the American Library Association, 2nd ed. Chicago: American Library Association.
- Bureau of Canadian Archivists. (1990). Rules for archival description. Ottawa; Bureau of Canadian Archivists.
- Condensed Rules for ariAuthor & Title Catalog. (1883). Library Journal, 8, 251-254.
- Cutter, Charles Ammi. (1876). Rules for a printed dictionary catalogue. Washington. D.C.: Government Printing Office.
- Gopinath, MA. (1999). Bibliographic description for non-print materials. In:ML\$ 03, Block 2, Unit 7 course material. New Delhi: Indira Gandhi National Open University'

- Gopinath, MA. (1999). Bibliographic description: an overview. In: MLIS-03, 2, Unit 5 course material. New Delhi: Indira Gandhi National Open University.
- Gopinath, MA. (1999). Standards for bibliographic record format. In: Block 2, Unit 6 course material. New Delhi: Indira Gandhi National Open University
- Gorman, Michael and Winkler, Paul W. (eds.) (1978). Anglo-American Rules. 2nd ed. Chicago: American Library Association; Ottawa: Canadian Association. ~
- Gorman, Michael and Winkler, Paul W. (eds.). (1988). Anglo-American Rules. Prepared under the direction of the Joint Steering Committee for Revision of - AACR. 2nd ed., 1988 revision. Ottawa: Canadian Library Association; London: Library - Association Publishing; Chicago: American Library Association.
- German, Michael. (1979). Cataloging and the new technologies. In: The nature and future of the catalog: proceedings of the ALA's Information Science and Automation Division's 1975 and 1977 Institutes on the catalog, edited by M.J. Freedman and S.M. Malinconico, pp. 127-152. Phoenix: Oryx Press.
- Gorman, Michael. (1987). Anglo-American Cataloguing Rules Second Edition: " Chapter 9: Computer Files: Draft Revision, Chicago: American Library Association; , Ottawa: Canadian Library Association; London: Library Association.
- Gorman, Michael, (ed.). (1981). The concise AACR 2: being a rewritten and , simplified version of Anglo-American Cataloguing Rules. Second Edition. Chicago: American Library Association; Ottawa: Canadian Library Association; London: Library Association.
- Green, Rebecca. (1996). The design of a relational database for large-scale bibliographic retrieval. *Information Technology and Libraries*, 15 (4), 207-21.
- Heaney, Michael. (1995). Object-oriented cataloguing. *Information Technology and Libraries*, 14(3), 135-53. IFLA Committee on Cataloguing. (1974). ISBD(M): International Standard \ Bibliographic Description for monographic publications. 1st standard ed. London: IFLA Committee on Cataloguing.
- f IFLA Committee on Cataloguing. (1977). ISBD(G): General International Standard j Bibliographic Description: annotated text. Prepared by the Working Group on the , General International Standard Bibliographic Description. London: IFLA International Office for UBC.
- IFLA. Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. (1998). j Functional requirements for bibliographic records: final report. Munchen: K.G Saur.
- Joint Steering Committee for Revision of AACR. (1998). Anglo-American Cataloguing Rules. 2nd ed., 1998 revision. Ottawa: Canadian Library Association; London: Library ' Association Publishing; Chicago: American Library Association.
- Joint Steering Committee fr.r Revision of AACR. (2002). Anglo-American Cataloguing Rules. 2nd ed., 2002 revision. Ottawa: Canadian Library Association; London: Library Association Publishing; Chicago: American Library Association.
- Leazer, Gregory H. and Smiraglia. Richard P. (1996). Toward the .bibliographic control of works: derivative bibliographic relationships in an online union catalog. In: Proceedings of the ACM International Conference on Digital Libraries, pp. 36-43. Bethesda: Association for Computing Machinery.
- Library Association. (1893). Cataloguing rules I of the British Museum, -2 of the Bodleian Library, 3 of the Library Association. Library-Association Series; No.5. London: Library Association.
- Library Association. (1908). Cataloguing rules: author and title entries. Compiled by committees of the Library Association and of the American Library Association. English ed. London: Library Association.

- Library Association. (1967). Anglo-American Cataloguing Rules - British text. prepared by the American Library Association, the Library of Congress, the Library Association and the Canadian Library Association.. London: Library Association.
- Library Association. (1974). Anglo-American Cataloguing Rules: British text: \Chapter 6 Revised (Including a Revision of Appendix V). London: Library Association.
- Library of Congress. (1949). Rules for descriptive cataloging in the Library of Congress. Adopted by the American Library Association. Washington, D.C.; Library of Congress, Descriptive Cataloging Division."
- Lubetzky, Seymour. (1953). Cataloging rules and principles: a critique of the' ALA rules for entry and a proposed design for their revision. Washington: Processing Dept, Library of Congress.
- Lubetzky, Seymour. (1960). Code of Cataloging rules: author and title entry." Chicago: American Library Association.
- Panizzi, Anthony. (1841). Rules for the compilation of the catalogue. In: Catalogue of printed books in the British Museum. \ 1, p. [v]-ix.
- Ranganathan, S R. (1988). Classified catalogue code with additional rules for' dictionary catalogue code. ~ 5th ed . - Bangalore: Sarada kangathan Endowment o_ for Library Science.
- Schottlaender, Brian E.G (1998). The future of the descriptive cataloging rules: papers from the ALCTS Preconference (AACR2000). ALCTS papers on library p
- technical services and collections, No. 6. Chicago: American Library Association.
- ,i o Tillett, Barbara B. (1991). Taxonomy of bibliographic relationships. Library Resources \ and Technical Services* 35(2), 150-58.
- Verona, Eva. (ed.). (1971). Statement of principles adopted at the International - Conference on Cataloguing Principles. Paris, October 1961. - Annotated ed. with commentary and examples. London: IFLA Committee on Cataloguing.

Appendix I
ISBD (G)

Definitions

The 'term' used in this text means a document, group of documents, or part of a document, in any physical form, considered as an entity and forming the basis of a single bibliographic description. The term 'document' is used here in its widest sense.

In the ISBD (G) definitions for other terms used in a special sense, or in one of several senses in general use, are included at the beginning of the annotation for the appropriate area or element. Terms used in the usual bibliographic sense are not defined.

The ISBD (G)

Area	Prescribed preceding (or enclosing) punctuation for elements	Element
Note: Each area other than the first, is preceded by a point, space, dash, space ( )		
1. Title and statement of responsibility area	[ ] = : /	1.1 Title proper 1.2 General material designation 1.3 Parallel Title 1.4 Other title information 1.5 Statements of responsibility First statement Subsequent statement
2. Edition area	= / : .	2.1 Edition statement 2.2 Parallel edition statement 2.3 Statements of responsibility relating to the edition First statement Subsequent statement 2.4 Additional edition statement 2.5 Statements of responsibility following an additional edition statement First statement Subsequent statement
3. Material (or type of publication) Specific area		
4. Publication, distribution, etc. area	 : : [ ] , (:)	4.1 Place of publication, distribution, etc. First place Subsequent place 4.2 Name of publisher, distributor, etc. 4.3 Statement of function of publisher, distributor etc. 4.4 Date of publication, distribution, etc. 4.5 Place of manufacture 4.6 Name of manufacturer 4.7 Date of manufacture
Physical description area	 : : +	5.1 Specific material designation and extent of item 5.2 Other physical details 5.3 Dimensions of item 5.4 Accompanying material statement
Series area Note: A series statement is enclosed by parentheses. When there are two or more series statements, each is enclosed by parentheses.	= : / : . : . = : .	6.1 Title proper of series 6.2 Parallel title of series 6.3 Other title information of series 6.4 Statements of responsibility relating to the series First statement Subsequent statement 6.5 International standard series number of series 6.6 Numbering within series 6.7 Enumeration and/or title of sub-series 6.8 Parallel title of sub-series

ion

		6.9	Other title information of sub-series
		6.10	Statements of responsibility relating to the sub-series First statement Subsequent statement
		6.11	International standard serial number of sub-series
		6.12	Numbering within sub-series
7.	Notes area		
8.	Standard number (or alternative) and terms of availability area	- ;	8.1 Standard number (or alternative) 8.2 Key title 8.3 Terms of availability and/or price
		0	8.4 Qualification (in varying positions)

General notes on the ISBD (G) framework

- i) In the above framework, the terms "first statement..." "subsequent statement..." and the like, denote the order in which these statements are given in the description and have no other connotation.
- ii) In the above framework no indication is given of which area or elements may be repeated or may be considered optional. The specialized ISBDs give detailed guidance on these matters.
- iii) Wherever information ordinarily associated with one area or element is presented in the item as a grammatically integral part of another element, it is transcribed as such.